Publicație lunară editată de DACIA REVIVAL INTERNATIONAL SOCIETY

DACIA

magazin

Director fondator: Dr. Napoleon Săvescu

Nr. 51, aprilie 2008

VIN DACII!

EDITORIAL

Dreptul la opinie, dreptul la istorie

de Vladimir BRILINSKY

Sigur că brățările dacilor vor mai consuma multă cerneală de acum încolo. Ca oricare alt fenomen, şi ele au dreptul la o judecată atât din partea specialiştilor cât şi a publicului larg. Fără îndoială că brățările de aur ale dacilor au ajuns în momentul de față un pseudobrand de tip Elodia, de tip Romulus Mailat şi, de ce nu, de tip Costel Busuioc. Sub imperiul intoxicării mediatice, tot românul devine peste noapte specialist în ale răpirilor şi crimelor misterioase, în ale violurilor sau în ale ambitusului pe care "Pavaroti din Banat" îl demonstrează la microfoanele Europei.

O emisiune difuzată pe postul de televiziune "Realitatea" a readus, de-a dreptul violent, în prim plan, istoria zbuciumată şi controversată a brățărilor de aur care fac obiectul unui dosar aflat pe masa instanței. Fără să intru în registrul "părintelui" Băsescu care înfiera precara situație a unor ziariști tocmiți cu euro, o să remarc faptul că această emisiune a fost o mostră de cum nu trebuie realizată o anchetă din punct de vedere jurnalistic. Desigur că ea ar trebui judecată mai degrabă de un profesor de jurnalism care ar demonstra labilul, superficialul şi tendențiosul mod de realizare a unei emisiuni pe cât de pompoasă ca titlu ("Adevăr sau provocare"), pe atât de jalnică în conținut. Demonstrația de manipulare este simplă de la început. În esență, au fost puşi, față în față, apărători ai autenticității brățărilor şi contestatarii acestei autenticități. Numai că raportul dintre cele două tabere a fost net în favoarea contestatarilor cu 7 la 3. Contestatarilor le-au fost acordate spații largi, cu declarații fluente şi cu ilustrare pe măsură. În acelaşi timp, partizanii autenticității au avut parte (cu excepția ministrului Iorgulescu) de spațiu restrâns, de declarații scoase din context, tăiate şi montate după pofta inimii realizatorilor şi, nu în ultimul rând, de ironii ale comentariului vădit plasat pentru a manipula atenția telespectatorului. Până şi moderatoarea emisiunii, Letiția Zaharia, aflată permanent paralel cu subiectul, prin tonul cu care vorbea şi prin insinuantele şi lipsitele de onestitate întrebări pe care le adresa, s-a plasat vădit în tabăra contestatarilor. Obiectivul emisiunii era clar: acela de a demonstra că brățările nu sunt autentice. Numai că realizatorii emisiunii au făcut o greşeală deloc scuzabilă. Niciunul dintre cei care au contestat în emisiune autenticitatea NU A STUDIAT BRĂȚĂRILE decât din fotografii, din ziar sau, în cel mai fericit caz, privindu-le în vitrina vreunui muzeu. Deci vorbim ca românul care se pricepe la toate, la fotbal, la agricultură sau la Elodia. De cealaltă parte, trebuie precizat că aceste brățări au fost studiate nu numai de cele două echipe de specialişti, ci de mulți alții şi absolut toți cei care le-au avut în mână, care le-au studiat minuțios, pluridisciplinar, prin analize metalo-chimice, comparative, etnografice, etnologice, afirmă la unison că aceste brățări aparțineau fără îndoială perioadei de maximă înflorire a regatului dac.

Aleşi pe sprânceană, contestatarii şi-au etalat ipotezele lor din 3 direcții mari şi late. Fie izvorâte doar din orgoliul rănit de om de ştiință frustrat, care nu a fost cooptat în echipa de studiere a brățărilor, fie din dorința fierbinte a jurnalistului de a servi pe piață senzații tari care să răstoarne cu orice preț o anumită ordine, fie din motive de dosar aflat pe rol, cu vădita intenție de a zăpăci şi mai mult, dacă mai era nevoie, pe cei care judecă acest proces.

Finalul emisiunii a fost unul apoteotic înscris în vastul şi elaboratul program de imbecilizare a românilor. După o rezistență de un sfert de oră în fața asalturilor jurnaliştilor, ministrul culturii, Iorgulescu, promite o reexpertizare a brățărilor. Prin această promisiune penibilă şi pripită, ministrul nu a făcut decât să arunce la gunoi, într-un profound dispreț, personalitatea ştiințifică şi morală desăvârşită a unor savanți de talie europeană care, recunoscuți şi respectați în marile universități ale lumii, au studiat aceste brățări cu profesionalism şi pasiune dând verdictul autenticității. Mircea Babeş, Lucia Marinescu, George Trohani, Eugen Iaroslavschi, Aurel Rustoiu, Ernest Oberlander Târnoveanu, Barbara Deppert sunt numai câteva nume pe care nimeni nu le poate contesta din punct de vedere profesional.

Dacă cineva (oricine ar fi el) contestă rezultatul acestor savanți – şi este dreptul oricui să o facă - atunci să plătească el o reexpertizare şi nu ministrul din bani publici. Dacă cineva a greşit din cadrul ministerului alegând comisia în funcție de o nenorocită de hârtie care atestă calitatea de expert a unuia sau altuia, atunci acela să fie dat afară din minister. Dar probitatea profesională a celor care şi-au demonstrat părerea nu o poate contesta nimeni căci, aşa cum avem cu toții dreptul la opinie, avem şi dreptul la o istorie corectă, scrisă de adevărați specialişti şi nu de tot felul de dezaxați elucubrații.

Jurnal sentimental

Călătorie în Dacia, țara zeilor

Motto : Legendele sunt un izvor permanent de cunoaştere a vieţii şi a credinţei populare din timpuri străvechi.

O călătorie de cercetare, la fața locului, a trecutului îndepărtat al patriei mele – măreața Dacie – mi-a adus revelații uluitoare pe care sufletul meu însetat de adevăr şi dreptate le-a primit cu recunoştință şi infinită mândrie.

Dr. Napoleon SĂVESCU

(Continuare din numărul trecut)

ENIGMA SARMI-SEGET-USEI

Diodorus din Sicilia – care a scris „Istoria Universală" aproximativ în anul 50 î.d.H., şi ale cărei izvoare istorice sunt bazate pe Cartea istoricului grec *Hecataeus*, pierdută la jumătatea secolului cinci – încearcă să sugereze o posibilă cheie a enigmei de la Sarmi-seget-usa .

Referitor la hyperboreeni – oamenii care au locuit la nordul zonei Nistru "dincolo de punctul unde bate vântul de Nord" – Diodorus spune că aceştia aveau "o zonă sacră" şi un "templu memorabil" de formă rotundă, dedicat Zeului Soarelui, *Apollo*.

Prin noțiunea de "sferic", Diodorus înțelegea nu numai forma templului, ci şi scopul acestuia. Declarația lui Diodorus este edificatoare pentru descrierea templului construit de hyperboreeni la Nord de Istru (Dunăre).

Cine erau acei hiperboreeni? Când vorbeşte de "populațiile aşezate mai sus de Pontul Euxin, de Istru (Dunăre) şi de Adriatica, *Strabon* le numeşte hiperborei. *Clement* Alexandrinul îl considera pe Zalmoxis hiperboreu. Pornind de la scoliastul lui *Pindar* (Olimpicele III, 28) îl găsim pe eroul hiperboreilor, Hiperboreu, ca fiind fiul lui *Pelasg*. În acelaşi timp, grecii, popor orgolios, îi menționează totuşi pe hiperborei ca fiind constructori ai templelor de la Delfi şi Delos. Cum pelasgii au locuit în Grecia înainte de venirea *aheilor* (după Heordot), tradiția care s-a format în legătură cu fondarea templelor din Delos şi Delfi nu face altceva decât să înregistreze o realitate etnică, pre-elenică şi să accepte faptul că poporul carpato-dunărean, fondator al vechii Europe, este constructorul ce stă la baza viitoarelor "civilizații" norocoase că l-au întâlnit şi l-au putut copia. Desigur, vorbesc de civilizația greacă.

Aplu (preschimbat de greci în Apollo) – divinitate pelasgă prin excelență – înseamnă *alb*. Identificarea hiperboreilor cu pelasgii îl face pe N. Densuşianu să-i considere un "ram al națiunii celei mari şi puternice pelasge". Şi, ca o rămăşiță a cultului apolic la daco-romani, avem săptămâna albă dinainte de Paşti şi Duminica Tomii.

La etrusci găsim aceeaşi divinitate pelasgă, *Aplu* sau *Apulu* însemnând *Alb* (Thomashek Die Altentharaker, II, p.48) iar, după *Festus*, ceea ce latinii numeau *Album* (Alb) sabinii numeau *Alpum*.

Aşa-i descoperim pe pelasgii-hiperborei, carpato-danubieni, constructori ai celor mai vestite temple ale antichității europene, ca Delfi (Pausanias: „Călătorie în Grecia", vol. II, IX, 27.2) unde hiperboreanul Olen a fost cel dintâi prezicător al lui Aplu (Apolo). Şi, cum istoria – în special cea străveche – este, în mare parte, un şir de ipoteze, cine credeți că a construit complexul astronomic de la Sarmi-seget-usa? Dar sanctuarul lui Aplu (Appolo), aşa-zisul "Soare de Andezit" care e înconjurat de cei zece ucenici ai săi?

Tot acolo a fost construit şi micul calendar dacic iar, mai târziu, marele calendar dacic.

Micul calendar dacic este alcătuit din 13 grupuri de pari aranjați circular.

11 din aceste grupuri conțin 8 pari (stâlpi) iar ultimele 2 grupuri sunt formate din 7 şi, respectiv, 6 pari.

Sarmisegetusa, templu sau observator astronomic?

Cuvântul *par* are două înțelesuri în limba daco-romană: *stâlp* ori *patru*. Deci 11 grupuri x 8 (numărul de pari conținuți) = 88. Cum un par înseamnă şi 4, putem calcula 88 x 4= 352. Mai avem 2 grupuri de 7 şi, respectiv, 6 pari: 7+6 = 13, iar 352 + 13= 365 de zile ale anului obişnuit (nebisect).

În interiorul cercului mai sunt încă 3 stâlpi care reprezintă câte o zi din cei trei ani bisecți cuprinşi într-o perioadă de 13 ani (6+7= 13).

Se pare că a fost construit mai târziu. Este format din 3 cercuri concentrice şi o potcoavă în centru. Primul cerc, cel exterior, este format din 104 blocuri de andezit, reprezentând numărul zilelor de post dintr-un an (miercurile şi vinerile), 52 de săptămâni x 2 = 104.

Al doilea cerc, mijlociu, aproape lipit de cel exterior, este format din 180 de stâlpi subțiri, în grupuri de câte 6.

Al treilea cerc, cel interior, conține 84 stâlpi de lemn: 104+180+84= 365+3= 368.

Potcoava din mijlocul marelui calendar este alcătuită din 34 de stâlpi de lemn. Este prevăzută cu 2 praguri aşezate unul în fața celuilalt chiar la baza potcoavei, despărțind stâlpii în două grupuri de 21 şi, respectiv, 13. Grupul de 13 este orientat spre vatra sacră.

S-au făcut tot felul de speculații asupra interpretării acestora: numărul 13 ar fi în legătură cu revenirea Crăciunului (ziua naşterii celor doi Zamolxes), în aceeaşi zi ca în calendarul lui *Decaineus*.

În Complexul Astronomic de la Sarmi-seget-usa mai există şi alte aliniamente: unul comun, din 4 şiruri de câte 15 discuri de calcar, reprezentând zilele din Postul Paştelui dacic; altul reprezintă zilele de post: 4 şiruri de câte 10 postamente de andezit (4x10= 40), zilele din postul Crăciunului.

– Nu vi se pare ciudat că luna decembrie – cu înțeles de *dece* (zece) – este azi a 12-a lună a anului?

– Ei, la asta nu m-am gândit!

– Şi ce este aşa de important în asta?

– Vezi că şi luna octombrie, a 10-a, are numele provenit de la *octo*, 8!

– Măi, măi!

– Dar septembrie? A 9-a lună din calendar are rădăcina *septe*, 7?

– Deci ar însemna că cineva a folosit greşit numele lunilor anului ori că anul la daci avea numai 10 luni ! Adică începea cu prima lună în luna…martie!

– Da... Dar despre săptămână ce ne poți spune?

– Săptămâna avea, de asemenea, 7 zile:

1. **AVLATA**: <Aflata>, "Deplina" după un alt nume al Zeiței Mame, Mama Florilor de Măr, Marian, Maria ori Vrelam (Domnița Fecioară).

2. **AMALTHEIA**: "Cea care creşte (îngraşă) zeii şi care era închinată mamei adoptive a celor doi Zalmoxes lui Brito-Lagis, "Divina Lupoaică". Chiar lui Zalmoxes, pentru ca a fost crescut de lupoaică, i se mai spunea APOLLO – LUKIOS.

3. **MERGURIUS**: "Înainte-mergătorul" era şi ziua lui Orfeu, zi de post, ziua când a fost omorât.

4. **ZIAIS**: "Luminoara" – era ziua închinată surorii gemene a lui Zamolxes – Aplu (Apollo) – era ziua roşcatei Arthemis.

5. **BENNAR**: "Jertfa" ori Jertfitorul, zi de post dedicată, de asemenea, lui Apolo.

6. **SAB-A-DIOS** „Casa Domnului" – zeului) în cinstea celor doi părinți adoptivi ai gemenilor (Zalmoxes – Blondul Aplu şi Roşcata Artemis): păstorul Aise Pos şi soția acestuia, Brito-Lagis. Alt nume pentru ziua a şasea mai era **Sambatis**, "purificarea" închinată numai tatălui adoptiv, păstorul Aisepos.

7. În fine, cea de a şaptea zi, **DOMENICA** – „Schimbarea Vremii" ori Marea Purificare, era închinată "Tatălui Ceresc" – Tato Nipal.

Astfel, Diodorus a fost corect informat că hyperboreenii au construit un observator astronomic.

Pentru ce acest popor antic şi-a dedicat timpul şi energia în realizarea a ceea ce se pare a fi o "afacere

Uroiul, muntele din care au plecat pietrele Sarmisegetusei

Rotonda de andezit la descoperirea ei in situ

nerentabilă"? Ei au folosit mijloace de transport herculiene pentru a căra bucăți de andezit de la zeci şi zeci de kilometri distanță până la Sarmisegetusa.

Fiecare piatră cântăreşte tone... Oamenii au cărat pietrele traversând ape şi munți… Fezabilitatea acestui traseu nu a fost niciodată calculată.

Toate aceste operații au cerut cunoştințe speciale, mai multe sute şi mii de bărbați lucrând sub conducerea unui arhitect care ştia exact ce vrea să facă. Pentru oamenii primitivi, eclipsele de lună erau fenomene înfricoşătoare şi inexplicabile. De ce nu erau ele şi pentru daci? Calendarul pentru stabilirea anotimpurilor, eclipsele de soare sau de lună, axa de orientare a templelor, toate aceste lucruri – care şi pentru începători în ale arheologiei ar ridica semne de întrebare – nu deranjează vajnicul nostru <grup de arheologi> români. Brava vouă, "tovarăşilor", sunteți într-adevăr tari!

Sarmisegetusa nu este numai un observator astronomic, ci şi un monument construit cu ajutorul spiralelor şi al cercurilor trasate pe pământ.

Câteva noțiuni care să ne ajute în înțelegerea textului:

Aliniamentul – un aranjament în care trei sau mai multe obiecte sunt puse în linie. Se foloseşte acolo unde unul dintre puncte este la răsăritul unei stele sau un punct la orizontul soarelui sau al lunii.

Altitudinea – unghiul format cu nivelul plan, uneori numit *elevație.*

Ard – un plug primitiv, cu brăzdar de stâncă sau lemn tare, făcut parcă numai pentru a întoarce pământul.

Epoca bronzului:

2500–1800 î.d.H., – *perioada timpurie*

1800–1300 î.d.H., – *perioada de mijloc*

1300–700 î.d.H., – *perioada târzie*

Epoca fierului: de la 700 î.d.H.

Paleolitic: Perioada timpurie 700.000 – 200.000

Perioada de mijloc 40.000 – 30.000

Perioada târzie 10.000

Minoan – nume dat de Sir Arthur Evans civilizației cretane din epoca de bronz, 3000 – 1000 î.d.H., timpurie, mijlocie, târzie.

Mycenoean: civilizația greacă dezvoltată în epoca bronzului care, în perioada sa timpurie (1600 î.d.H. sau după), a fost puternic influențată de civilizația Minon, numită după locul unde a fost descrisă prima dată, deşi termenul a fost folosit mult mai extins.

La Sarmisegetusa am văzut şi ce nu trebuia văzut. Ne-am dus la o cabană a "arheologilor", o cabană de lemn pusă pe pietrele care au fost smulse din zidul de la Sarmisegetusa…Vandali! Dezastru!

Pe drum am cumpărat nişte afine de la o țărancă de pe marginea drumului care vroia să ne vândă orice, numai găletuşa în care culegea afinele, nu. Am mâncat afinele nespălate, dar asta e nimic, pentru că le-am mâncat amestecate cu frunze, iar pentru dezinfectare le-am spălat cu vodcă. Personal, la ulcerul pe care îl am, m-am aşteptat la mari neplăceri. Minune mare, nu am avut nimic!…De, eram în Țara Zeilor! Pe drumul de întoarcere am fost plouați, plouați şi iarăşi plouați.

Ceea ce mă frământă pe drumul de întoarcere de la Sarmisegetusa sunt, de fapt, două lucruri: o bucată de piatră – ca o roată dințată, care are zimți săpați în ea – şi un jgheab mare, de 2-3 picioare lățime şi înalt de 2-3 picioare, perfect săpat în piatră.

Joi 9 Iulie. Dimineața, ne-am dus la Geoagiu-Băi să vedem băile lui Decebal. Azi-dimineață, Dan a trebuit să plece rapid, a fost chemat la Bucureşti de un client…nu este uşor să fii avocat.

Suntem la **Germisara**, o cetate dacică unde erau băi pe timpul lui Decebal şi Burebista, băi care mai există şi acum sub numele de Geoagiu-Băi. Ziua este foarte frumoasă, puțin răcoroasă, dar însorită, aerul este curat după o ploicică din seara precedentă.

Am intrat într-o peşteră care are înăuntru aspect de turn de biserică gotică. Pe unul din ziduri descopăr o placă de 75 pe 50 centimetri, de formă ciudată, "in picatura" care, aparent, blochează o intrare. Mai vedem cruci, litere pe zid, un fel de scris ciudat pe care mă căznesc să-l fotografiez. Andrei, la fel. Mai vedem şi un bolovan, cât o uşă, de 1,80 pe 1,60 metri şi care blochează o altă intrare. Aceşti bolovani au marginile parcă topite cu lasărul, sigilând perfect locul. Natura să le fi aşezat aşa de perfect?! Intrarea principală în peşteră are o lățime de 2 metri şi o înălțime de 1,50 metri. Intrarea pare a fi cimentată…bolta e sus…Îl văd pe Andrei, spectrofizician de profesie, că ia o bucată din cimentul ăsta şi spune:

– Dacă acest mortar este modern, are calciu, dacă nu e modern şi este de la daci, nu are calciu. Aşa, numai pe văzute, pare un mortar dacic după consistență, dar eu o să-i fac analiza chimică, acasă, la Chişinău.

– Fereastra pe care am văzut-o că dădea acolo, astupată, este exact pe direcția nord-sud, spune Andrei, care nu se desparte niciodată de busola lui militară. Să mergem.

Am ajuns la ***„Băile lui Decebal".*** Lumea spune că ceea ce se întâmplă acum, aici, este o crimă, fiindcă se distruge totul. …Baia care poartă numele lui Decebal, veche de mii de ani, mai frumoasă decât orice altă baie din lume şi în care roci cristalizate se întrec în a o decora, a ajuns o…*groapă de gunoi!*

Cu toate că multă lume, turişti şi „oameni de ştiință" au trecut şi trec pe aici din simplă curiozitate sau din diferite interese, locul continuă să respire istorie. Trebuie să vezi acest loc ca să înțelegi ce grandios este.

– Şi dacă dacii au săpat groapa aceasta aici, mai jos o să vedeți de ce, ne spune, uşor exaltat, Andrei.

– Fiindcă se găseşte într-o izolare sonică incredibilă…totul este orientat aici pe puncte cardinale… o să vă arăt eu cum. Dar pentru moment uită-te, Miky, uite ce frumusețe de baie!

– Spre apus de soare este locul prin care o să intrăm, se vede acolo. Această *intrare este solstițială, indică vestul*. Când regele se spăla, apa curgea de sus şi apoi era şi apa care țâşneşte din izvoare subterane şi care îi învigora corpul, plus piatra cu cristale care îi revitaliza organismul. Dar ea nu rămânea aici, se ducea afară, la apus de soare, se ducea în noapte….

– Bazinul ăsta cât de mare este? întreb.

– Ăsta este cu apă sulfurică, completează Costel.

– Bazinul aici are 4,50 şi acolo trebuie să aibă 7 sau 8 metri. Are *formă de ou.*

Înăuntru, pe marginea zidului, sunt nişte bănci săpate în piatră, pe care m-am aşezat şi eu gândindu-mă la cei ce au făcut la fel ca mine cu sute şi mii de ani în urmă.

– La ce s-o fi gândit EL, Decebal, când s-a îmbăiat aici ultima oară? Pe cine a avut în jurul său?

– Se mândresc grecii cu trei băiţe, vechi de numai câteva sute de ani. Se mândresc italienii cu altele şi mai noi…numai noi le transformăm pe ale noastre în coşuri de gunoi! Şi ştiţi de ce? Pentru că mândria naţională ne-a fost furată, o dată cu istoria. Noi am apărut ca popor român în 1859, după unificarea celor două principate: Ţara Vlahilor şi Moldova. Nimeni nu vrea să recunoască adevărul: că, de fapt, a fost numai o Re-Unificare a două din provinciile marelui Imperiu Dacic.

– Aşa este, din păcate. Imperiul Dacic a devenit România, dar noi, românii, tot daci suntem. Cine nu vede asta e orb, cine nu aude asta e surd... zic eu.

– E surd sau face pe surdul, completează Andrei cu un oftat din adâncul pieptului.

Între timp, Nicu Mereuţă descoperă urmele unei porţi, ca o ecluză.

– Nu numai că e colonel, dar este şi arheolog, spune cu zâmbetul pe buze, Tudor.

Nicu Mereuţă ne arată, cu o faţă foarte inteligentă şi preocupată de ştiinţă, o poartă care lasă sau nu să se scurgă apa dintr-o cameră în alta.

– Cât de înaltă este poarta asta? vrea să ştie colonelul.

– Doi metri, are exact doi metri şi are o lăţime de peste 3.

Înăuntru, aici, în camera asta, sunt de asemenea săpate în stâncă şi nişte bănci, uite-le! Obosit, dar fericit, colonelul se aşează pe una din ele cu speranţa că va fi prezent în pozele pe care le vom face.

Cresc ierburi în baia lui Decebal, sunt azvârlite sticle de băutură, pietroaie şi gunoaie... şi nimeni nu vrea să le ia de-acolo. Nimeni – mă refer la oficiali – nu are grijă de această relicvă istorică de importanţă inestimabilă pentru cultura neamului românesc. Este tragic ceea ce se întâmplă şi, mai ales, ceea ce nu se întâmplă. Istoria milenară e trecută în subsolul abandonat al nepăsării.

Voi încerca să descriu această baie: te urci pe o stâncă şi vezi că are un crater. Pe fundul acestui crater s-a construit această baie. Ca o rozetă, în jurul buzei craterului, pornesc centrifug zeci de mici canale, parcă lipite de stâncă, făcute probabil să dreneze apa de ploaie, ca să nu se scurgă pe fundul craterului. În mijloc se vede un bazin săpat în stâncă, de forma unui ou, cu dimensiunile descrise mai înainte. Înăuntrul acestei băi se intră printr-un tunel a cărui poartă de intrare se vede în fotografia alăturată. Azi, din cauza intemperiilor, mai sunt alte două locuri de intrare. Cum bine a spus Tudor, ***zace istorie aici, dar şi multă, multă nepăsare.***

Ceea ce atrage astăzi turiştii este o clădire în stil rusesc, pătrată, acoperită cu var care crapă, geamuri care au fost văruite cândva, ziduri, cândva văruite şi ele, dar azi înnegrite şi murdare, cu un acoperiş de tablă, ruginit şi scofâlcit, ce înconjoară pe o parte frumoasa baie a lui Decebal, părăsită şi devenită ladă de la gunoi. De ce oare nu fructificăm ce avem, de ce nu preţuim ce a fost vechi, săpat în piatră de străbunii noştri? De ce să nu ne uităm la lucruri vechi? Noul, modernul, tabla, cărămida, astea ne plac nouă?! Cu igrasie, cu muzică ieftină cântată de nişte lăutari sârbi, cu bănci de lemn puse pe nişte fiare, aşa ne place?! Sau... cel puţin asta se oferă "turiştilor" români (căci alţii nu calcă pe aici). E trist, e tare trist.

Părăsim Geoagiu-Băi, părăsim Germisara dacică, românizată…of, Doamne !…

Plecăm spre **Orăştie**.

Ne îndreptăm spre M**untele Călanului**, spre locul de unde dacii îşi extrăgeau piatra-granit, pe care apoi o tăiau, o fasonau – nu se ştie cum! – şi o transportau cale de 75 de kilometri, peste văi, munţi, păduri şi smârcuri! Gândindu-te la munca ciclopică a unei societăţi vechi de peste 2.000 de ani, rămâi mut de admiraţie şi-ţi spui, pe bună dreptate, că oamenii aceia care au fost în stare de astfel de împliniri colosale, nu puteau fi simpli **ţărani (**aşa cum, fără jenă, îi descriu azi arheologii şi istoricii noştri). Cunoştinţele uluitoare de construcţie ale dacilor, tehnica avansată, realizările monumentale, toate au rămas – până în zilele noastre – enigme ce se cer descifrate.

În faţa noastră se vede muntele Uroiul. Am trecut pe lângă Turdaş, care are Cultura Turdaş neolitică, cea mai veche cultură civilizată a României. La poalele acestui deal mare, Uroiul, se află oraşul Simeria. Oameni cu ipoteze mai de graniţă spun că ar fi o legătură între **Simeria şi Sumer**, între **Uroiul şi Ur** (fosta capitală a Sumerului…dar astea sunt nişte ipoteze de oameni îndrăzneţi).

Ajungem în comuna Splin, trecem peste râul Strei. În limba tracă, *strei* a însemnat *strălucitor*. Poate că acelaşi sens l-o fi avut şi în dialectul dacic...

Discutam despre toate şi despre toţi. Cineva din afară, dacă ne-ar fi auzit, poate că ne-ar fi crezut posedaţi. Da, suntem posedaţi, dar posedaţi de dorinţa de a afla adevărul şi de a-l transmite lumii întregi. Da, în acest sens admitem că suntem posedaţi.

Dar noi suntem fericiţi. Cel puţin noi ştim cine suntem. ***Noi suntem daci!*** Am fi vrut să dilatăm timpul, să-l facem mai lung pentru a avea realmente spaţiu temporal nelimitat pe care ni l-am fi dorit. Căci multe, multe se cereau discutate, rediscutate şi lămurite.

– Remus... Ştii cine a fost Remus?!

– Nu.
– Păi citeşte.
– Nu pot.
– Sumer, Memus, Mureş sunt formate din aceleaşi semne, numai că sunt puţin inversate. Vezi Remus – sumeR.
– Aha, da. Acum m-am lămurit.
– Asta este ipoteza unor oameni deştepţi.

Am ieşit din Simeria veche. Am intrat în Bacia-comună, satul Bacia. Acum ne găsim la **Băile Călanului**, băi săpate în stâncă de rocă cristalizată, foarte ciudată, cu o formă asemănătoare literei majuscule **S**, cu un vârf în jos şi care are peste 20 de picioare lungime, pe vreo zece lăţime şi adâncimea e de 4-5 metri. Pe una dintre margini e un canal prin care se scurge sau intră apa. Şi aici curg două izvoare: unul fierbinte şi unul rece. Apa continuă să curgă şi azi, se duce undeva mai departe…este un bazin aici, undeva, dar este complet neamenajat.

– Bine că măcar au pus nişte ţevi vopsite în alb şi roşu, ca să nu cadă blegii în ele! remarcă, sarcastic, Andrei.

Ca şi dincolo, la Geoagiu-Băi, unde am văzut băile lui Decebal, şi aici, în gura acestui bazin este săpată o poartă în stâncă, de astă dată mai mică, dar nu aşa de groasă şi de maiestuoasă ca cealaltă. Caracteristic la aceasta este tăietura oblică de sus în jos. Sus este mai largă şi este şi mai joasă. Din păcate, şi aici, la fel ca dincolo, la Geoagiu-Băi, este greu să accepţi realitatea din faţa ochilor: sticle, borcane, gunoaie de tot felul plutesc pe fundul băii. Un primar din localitate a făcut chiar un depozit de cartofi în acest bazin!.. Tristă şi ruşinoasă nepăsare!

De jur împrejur se construiesc şi acum tot felul de clădiri din prefabricate, toate făcute parcă anume să înghită, să înăbuşească tot ceea ce atât de frumos au construit strămoşii.

Trepte, poate naturale, înconjoară ca un ovoid acest amfiteatru. Dar cine să se ocupe de asta?!

După cum spune Andrei, arheologii ar fi găsit multe plăcuţe metalice de aur, de la romani, zvârlite aicea, în baie…Există o teorie că apa ar fi ţâşnit dinăuntrul acestei căldări, curgând peste buza ei şi tăind aceste trepte, ca un amfiteatru.

Rămăşiţele rotondei de andezit în zilele noastre

Naşterea şi moartea în ritualurile şi obiceiurile dacilor.

prof. Mirela LASCOIU

În istoria fiecărui popor cele trei momente fundamentale ale vieţii: naşterea, moartea şi căsătoria, au generat obiceiuri şi datini, parte integrantă din fenomenul complex care este spiritualitatea. Omul a fost întotdeauna interesat de moarte. "La nivel socio-uman – spune Alexandru Tănase – moartea încetează a fi doar un fenomen cosmic sau biologic, devine o problemă de cunoaştere, de cultură."

Problema morţii la geto-daci, aşa cum reiese din izvoarele literare, constituie un argument fundamental în determinarea comportamentului lor emoţional. Atitudinea faţă de moarte a geto-dacilor l-a impresionat pe Herodot atunci când i-a menţionat în *Istoria sa, în cuprinsul relatării războiului împotriva sciţilor purtat de Darius. El îi numeşte "athanantizontas", ceea ce înseamnă "a face nemuritor, a cunoaşte practicile de imortalizare", şi nu "cei care se cred nemuritori", cum se traduce de obicei.*

Despre geţi, Herodot afirmă că ei se ştiu face nemuritori şi că "ei cred că nu mor şi că acel care dispare din lumea noastră se duce la daimonul Zalmoxis".

Cu privire la înmormântarea tracilor, părintele istoriei ne spune: "iată cum se fac înmormântările oamenilor bogaţi. Expun timp de trei zile cadravul; apoi jertfesc tot felul de animale şi, după un mare ospăţ, înainte de care îl jelesc pe mort, îl înmormântează pe cel răposat, fie arzându-l, fie îngropându-l. Ei ridică apoi o movilă şi statornicesc felurite întreceri, la care răsplăţile cele mai însemnate se dau luptelor în doi – cum este şi firesc. Aşa se fac înmormântările tracilor."

Cele relatate de Herodot cu privire la obiceiurile tracilor le găsim la Pomponius Mela în lucrarea Descrierea pământului: "Tracia este locuită de un singur neam de oameni, tracii, având însă fiecare alt nume şi alte obiceiuri. Unii sunt sălbatici şi cu totul gata să înfrunte moartea, mai ales geţii. Acest lucru se datorează credinţelor lor deosebite: unii cred că sufletele celor care mor se vor întoarce pe pământ, ele totuşi nu se sting, şi merg în locuri mai fericite; alţii cred că sufletele mor negreşit, însă e mai bine aşa decât să trăiască. De aceea, la unii sunt deplânse naşterile şi jeliţi nou-născuţii; dar dimpotrivă, înmormântările sunt prilej de sărbătoare şi le cinstesc ca pe nişte lucruri sfinte, prin cânt şi joc."

Vorbind despre femei, Pomponius Mela ne spune: "Nici femeile nu au o fire slabă. Ele doresc din cale afară de mult să fie omorâte deasupra cadavrelor bărbaţilor morţi şi să fie îngropate împreună. Deoarece un bărbat are mai multe soţii, pentru a dobândi această cinste, ele dau o mare luptă în faţa celor care trebuie să hotărască aceasta. Ea se acordă aceleia care are moravurile şi conduita cea mai bună, iar cea care învinge în această întrecere este în culmea bucuriei. Celelalte jelesc cu glas tare şi îşi arată deznădejdea prin plânsete foarte puternice. Iar cei care vor să le liniştească aduc lângă rug arme şi daruri, spunând că sunt gata să trateze sau să se lupte cu sufletul celui mort, spre a şti dacă acela permite căsătoria. Dacă nu se dă o luptă şi nici nu are loc o plată … le aşteaptă pe femei peţitorii."

Solinus a cules informaţii din numeroase opere despre diverse regiuni şi, vorbind despre traci, ne spune că: "tracii au un dispreţ pentru viaţă dintr-un fel de exerciţiu natural al înţelepciunii. Toţi sunt gata pentru moarte de bună voie, deoarece unii dintre ei socotesc că sufletele morţilor se întorc, iar alţii, că ele nu mor, ci devin mai fericite. La cei mai mulţi naşterile sunt însoţite de plânsete şi chiar părintele primeşte plângând pe copilul nou-născut, dimpotrivă, înmormântările sunt atât de vesele, încât pe răposaţi îi însoţesc cu manifestări de bucurie."

Valerius Maximus ne oferă aceeaşi informaţie cu privire la plânsul în cazul naşterii şi veselia cu care au loc înmormântările: "Pe bună dreptate neamul tracic a pretins pentru sine faima de înţelepciune, păzmuind cu plânsete zilele de naştere ale oamenilor şi cu veselie înmormântările: fără poveţile învăţaţilor, el a văzut bine adevărata stare a condiţiei noastre umane."

În relatările autorilor antici sunt menţionate ca datini plângerea unui nou-născut, arătând nenumăratele nenorociri pe care le va îndura în viaţă şi bucuria când cineva moare în ideea că el a scăpat de rele şi este fericit în toate privinţele.

Aşadar geto-dacii ca şi tracii sau cei mai mulți dintre ei, se întristează la naşterea unui copil şi se bucură când moare cineva.

La înmormântare se jertfesc animale şi se organizează banchete, după cum menționează Helanicos: "aduc jertfe şi benchetuiesc ca şi cum mortul se va reîntoarce."[8] Iar Pompilius Mela ne spune că în ceremonial există şi un moment de întristare când, înainte de marele ospăț care precede înmormântarea, cel mort este jelit. Apoi, după ridicarea movilei funerare, se organizau diferite întreceri, dintre care luptele în doi erau cele mai apreciate.

Din aceleaşi relatări ale autorilor antici reiese că, la traci, o dată cu moartea soțului, este sacrificată şi una dintre soții, iar pentru alegerea acesteia se dă o adevărată luptă. Faptul de a fi înmormântată împreună cu soțul constituia o mare cinste, iar soțiile rămase în viață se credeau nenorocite, considerând că au suferit o mare ocară. Soția care trebuia sacrificată era aleasă de prietenii celui decedat şi era înjunghiată de ruda ei cea mai apropiată.

Potrivit aceloraşi surse de informație, cadavrul era expus trei zile, apoi era incinerat sau înhumat, iar peste mormânt se ridica un tumul. Deci, cei bogați practicau fie incinerația, fie înhumația în tumuli, însă nu ştim nimic despre felul de înmormântare a masei poporului.

Din cercetările arheologice reiese că geto-dacii la început au practicat înhumația, dar ritul de înmormântare predominant era cel al incinerației. Ceremonia funebră se desfăşura la rugul funerar unde avea loc ospățul despre care vorbeşte Herodot, concretizat arheologic în numeroase vase de forme diferite care apoi au fost probabil sparte în ritual, în mormântul propriu-zis ajungând doar fragmente. Dacă formele vaselor respective aparțin atât categoriei fine, cât şi celei grosolane şi distribuția lor este echilibrată, putem presupune că fiecare avea un anumit rol în ceremonia funebră. Amploarea banchetelor se poate deduce din numărul vaselor de lut descoperite în necropolă, de pildă la Ferigele au fost identificate 1570 de vase.

După relatarea lui Herodot, banchetul funebru avea loc înaintea incinerării iar vasele folosite erau aruncate pe rug fie când ardea, fie după ce focul s-a stins. Mormintele tumulare sunt, în marea lor majoritate, de incinerație, fie cu arderea pe loc, adică tumulul s-a ridicat pe locul rugului, fie cu arderea în altă parte, la care se adaugă cele de înhumație, în proporție redusă. Înmormântările cu ardere pe loc sunt în număr mic, fiind rezervate aristocrației. Ritualul arhaic des întâlnit în lumea tracilor de Sud semnifica transformarea locului de ardere într-un loc sacru. Uneori, cu ocazia înmormântării, se sacrificau şi cai. În mormintele de la Cugir, Peretu, Vrața s-au descoperit câte trei cai cu întregul lor harnaşament, doi de la car şi unul de călărie, de asemenea fiind prezent şi carul. Obiceiul de a depune în mormânt carul cu care mortul a fost transportat pe ultimul său drum până la locul de înmormântare sau de incinerare îl întâlnim în Europa Centrală în cazul unor morminte princiare din epoca târzie a bronzului şi mai ales în epoca miceniană. Obiceiul de a sacrifica şi cai în mormintele tumulare este cunoscut şi la sciții din Nordul Pontului Euxin, fiind caracteristic pentru mormintele bogate din faza clasică şi târzie, fără să lipsească carele. Se pare că aristocrația geto-dacă, ca şi cea tracică, a împrumutat înmormântările fastuoase cu car şi cai din lumea greacă.

Mormintele geto-dacice, fie de incinerație, fie de înhumație au, în general, un inventar funerar sărăcăcios. În cazul celor de incinerație, pe lângă oasele calcinate, în morminte au mai ajuns cenuşă, cărbuni şi chiar crustă de pe vatra rugului. Din zestrea funerară făceau parte podoabe şi accesorii vestimentare, toate trecute prin foc, dovadă că cel incinerat era aşezat pe rug îmbrăcat. Acelaşi inventar se întâlneşte şi în cazul mormintelor de înhumație. Trebuie subliniată lipsa armelor din necropolă, ele fiind prezente doar în mormintele aristocraților şi ale războinicilor. De asemenea, lipsa ofrandelor în mormintele geto-dacilor reflectă o concepție diferită față de cea a sciților, celților, sarmaților sau a germanicilor şi se explică prin credința lor fie în reîntoarcerea celor morți, fie în viața fericită de după moarte unde, firește, având asigurat un trai îmbelşugat, era de prisos să pună în mormânt hrană sau băutură.

Cu ocazia înmormântărilor, erau sacrificate diverse animale: păsări, ovicaprine, bovidee şi chiar vânat. Acestea erau arse pe rug împreună cu defunctul şi numai de puține ori resturile de oase ale animalelor sacrificate erau puse în mormânt împreună cu cele umane. Deci jertfirea "de tot felul de animale", despre care vorbeşte "Herodot", precum şi alți autori antici, în legătură cu înmormântarea tracilor, se dovedeşte a fi practicată curent şi de către geto-daci.

De la Herodot aflăm că banchetele se desfăşurau înaintea înmormântării. Oricum, ospețele care aveau loc cu prilejul înmormântărilor sunt o realitate, fiind dovedite atât de fragmentele de vase adunate pe rug, ajunse în morminte, cât şi de vetrele de foc descoperite în perimetrul necropolelor. Ospețele trebuie să se fi desfăşurat în apropierea rugului funerar de vreme ce unele fragmente ceramice poartă urme de ardere secundară.

În legătură cu lipsa necropolelor chiar în perioada de maximă dezvoltare a civilizației geto-dacice, se presupune că ar fi vorba de o incinerație practicată după un ritual care nu lasă urme uşor depistabile pe cale arheologică, adică împrăştierea cenuşii sau aruncarea ei în apele râurilor poate fi ca urmare a unor modificări în sfera credințelor religioase.

Pagini de istorie uitată

Simion Mehedinți (n. 19 oct. 1868, Soveja - d. 14 dec. 1962, Bucureşti) a fost academician, geograf şi geopolitician. Spirit filozofic, format la şcoala lui Titu Maiorescu, a desfăşurat o vastă activitate culturală ca educator al maselor şi cu deosebire al tineretului, prin scrierile şi numeroasele sale conferinţe ţinute în faţa studenţimii române din centrele universitare ale ţării. Şi-a făcut studiile la Bucureşti, apoi în Franţa şi Germania. A fost profesor la Universitatea din Bucureşti, la prima catedră de geografie din România. Academician - a fost membru titular al Academiei Române din anul 1915. A fost director al revistei *Convorbiri literare*. Numit la 17 mai 1900 profesor la Facultatea de Litere din Bucureşti, la prima catedră de geografie înfiinţată în ţara noastră, Simion Mehedinţi a format în această calitate generaţiile de geografi mari ai ţării în frunte cu George Vâslan**,** Constantin Brătescu, Vintilă Mihăilescu şi alţii. A colaborat la numeroase ziare şi reviste - mai ales "Convorbiri literare", pe care a condus-o mulţi ani -, "Cuvântul Studenţesc", "Duminica poporului", "Lamura", precum şi la cele de specialitate, cu multe studii de geografie, metodologie geografică şi mai ales antropogeografie: "Analele Academiei Române", "Buletinul Societăţii Române de Geografie", "Analele Dobrogei", "Natura", "Anuarul de Geografie şi Antropogeografie", "Volkermagasin" (Germania) şi multe altele. Marginalizat după instaurarea comunismului (cea mai mare parte a studiilor sale fiind interzise de noua orânduire), s-a stins din viaţă în anul 1962. Opera sa a fost marcată de profunda convingere că poporul român nu-şi are în niciun caz obârşia în vremelnica ocupaţie romană şi că împăratul Traian este departe de a fi ceea ce unii istorici îl consideră. Fragmentul care urmează este edificator în ceea ce priveşte opţiunea unuia dintre cei mai importanţi etnologi români ai începutului de secol XX.

Prof. Mihaela CÂNDEA

Vechimea si continuitatea poporului român

Noi, românii, suntem locuitorii cei mai vechi ai acestui pământ şi anume unul dintre cele mai vechi popoare ale întregului continent.

Istoricii pun de obicei începutul vieţii poporului nostru la cucerirea Daciei de Traian, un secol după naşterea lui Hristos.

Nici că se poate mai superficială concepţie. Departe de mine de a scădea cât de puţin meritele marelui împărat. El este, alături de Iuliu Cezar, cea mai luminoasă figură a întregii romanităţi, iar din punctul de vedere etic mi se pare cu mult superior lui Cezar.

Nu era genial ca Cezar şi nici nu are lustruirea filozofică a lui Marc Aureliu. Cum am zice azi era un „realist", şi anume o sinteză a celei mai bune însuşiri romane: sinceritatea, cumpătarea şi respectul legilor. Când Pliniu, care, ca mulţi literaţi, lungea vorba, îl întrebă ce să facă cu cei acuzaţi de idei creştine. Traian îi răspunde: Dacă sunt acuzaţi pe faţă, judecă-i. Înainte de toate legea. Dacă nu-s acuzaţi făţiş, închide ochii. Lasă-i pe seama cugetului lor.

Dar nu e mai puţin adevărat că împăratul este abia un episod în viaţa milenară a poporului nostru. Când a sosit el la Dunăre, statul dac era de o sută şi mai bine de ani în culmea înfloririi – *era singura putere europeană capabilă de a ţine în cumpănă Imperiul Roman.*

Şi nu e de mirare că ajunsese aşa. La 513, când Roma stăpânea doar câteva sate pe malul stâng al Tibrului (nici cât Ţara Bârsei), părinţii noştri de la Dunăre formau un neam mare, închegat şi puternic, care ţinea calea în Balcani celui mai mare monarh al Asiei, lui Dariu al lui Histaspe. Herodot spunea că poporul tracilor este cel mai numeros din toată Europa (al doilea neam după indieni), iar geţii, stăpânii malurilor dunărene, erau "cei mai viteji şi mai drepţi dintre toţi tracii".

Din nenorocire, această mare tulpină n-a putut constitui o unitate politică, ci a rămas, ca şi grecii, sub nivelul romanilor din acest punct de vedere. Nu i-a ajutat unitatea şi izolarea unei peninsule ca cea italiană. Dar, cu toată risipirea, masa lor considerabilă i-a făcut să reziste tuturor asalturilor. Cel mai mare cuceritor al lumii antice, Alexandru, fiul lui Filip, a venit până la Dunăre, a trecut puţin pe celălalt mal, dar s-a întors cum a venit. Iar urmaşii lui au fost bătuţi şi luaţi prizonieri. *Numărul* a biruit geniul.

Şi n-a fost numai numărul populaţiei getice, ci şi *civilizaţia sa înaintată* care i-a asigurat trăinicia. În contrast cu grecii, care erau oameni de mare, geţii erau, ca şi romanii, plugari. Când Alexandru Macedon a trecut noaptea peste Dunăre, soldaţii săi au trebuit a doua zi să culce spicele cu lancea ca să înainteze printre lanurile străbunilor noştri. Podgoria geto-dacă era aşa de întinsă, încât a fost nevoie să mai scoată din vițe. În exploatarea metalelor, îndeosebi a aurului, era vestită din vechime.

Pe când semințiile germanice trăiau în pădurile din mijlocul şi marginea nordică a Europei, ca şi cele din pădurile

Canadei, locuitorii de la Dunărea de jos aveau sate, oraşe, negoţ, monedă (întâi străină, apoi monedă proprie) şi exportau cereale spre Egeea, primind în schimb produsele mai fine ale industriei mediteraneene.

Dar alături de număr şi civilizaţie, aveau ceva şi mai de preţ: o reală cultură, manifestată printr-o înaltă concepţie de viaţă. Pietatea geţilor a fost unică în toată antichitatea. Strabo o mărturiseşte ca o trăsătură caracteristică, "cunoscută de când lumea". Aceeaşi părere o avea şi Socrate. El admira pe Zamolxe ca pe un geniu etic. În opoziţie cu concepţia pedagogică a celor ce puneau mare preţ pe educaţia fizică, Zamolxe predica doctrina mai subtilă, că numai sănătatea sufletului poate asigura sănătatea şi frumuseţea corpului. Aşadar, cu mult mai adânc şi mai adevărat decât *mens sana in corpore sano*.

Iar ca dovadă că părerea lui Socrate nu e un cuvânt de ocazie e faptul mărturisit de marele geograf şi călător Strabo, care ne spune că aci, în Carpaţi, era un "munte sfânt", numit *Kogaeonum,* la poalele căruia curgea un râu prin faţa unei peşteri (cum ar fi schitul din peştera Ialomicioarei). De asemenea, Dunărea era privită de daci ca un fluviu sfânt, după cum era Gangele pentru indieni. Înainte de a pleca la război, strămunii noştri beau apă din Dunăre. Seriozitatea lor morală era aşa de mare, încât unii discipoli ai lui Zamolxe duceau o viaţă de pură contemplaţie, hrănindu-se numai cu vegetale şi ferindu-se de orice impuritate. Fără exagerare putem zice că am fost creştini înainte de creştinism.

Faţă de pozitivismul practic al romanilor, şi estetismul cam senzual al grecilor, idealismul aproape ascetic al dacilor ne duce cu gândul mai departe spre Iran şi spre India.

Prin urmare, nu e întâmplător că, pe vremea lui Cezar, dacii stau frunte la frunte cu romanii. Spada lui Boerebista se arătase până la Nipru, iar spre apus până la Adriatica, la Alpi şi dincolo de Viena. Sora lui Boerbista era soţia lui Ariovist, căpetenia germanilor care năvăliseră în Galia. Iată de ce Cezar, cuceritorul Galiei în lupta contra lui Pompei, îşi întoarce ochii spre Boerebista, reprezentantul unui popor vechi şi aproape tot aşa de de înaintat ca şi cel roman (lipsit însă de semnele decadenţei).

Dictatorul moare, dar conflictul dintre daci şi romani nu se mai putea înlătura. Pentru săpânirea Asiei apusene, Roma avea nevoie de rumurile care tăiau Peninsula Balcanică. După cucerirea Mării Adriatice, a Greciei şi a Macedoniei, legiunile căutau hotarul firesc al Dunării. Se înţelege că opera aceasta de infiltrare nu s-a făcut iute, ci a înaintat pas cu pas timp de aproape 200 de ani. Cum se varsă apele din Alpi spre Dunăre, aşa se întinsese şi romanitatea. Nicio mirare că pe vremea lui Tiberiu, şeful său de stat major ne spune că limba latină se vorbea "în toate Panoniile", adică până în preajma Daciei.

Astfel stând lucrurile, dacii erau siliţi să înceapă războiul de întregire. O sută de ani, de la Augustus până la la Traian, gândul firesc al dacilor a fost să-şi recapete hotarele din vremea lui Boerebista. Legiuni întregi sunt bătute şi desfiinţate. Domiţian plăteşte chiar tribut dacilor. Aşa că Traian soseşte la tron tocmai în momentul când conflictul militar ajunsese în momentul decisiv. Supunerea Daciei se înfăţişa la Roma ca un fel de *caeterum censo* amintind în oarecare măsură înverşunarea contra cartaginezilor. Şi într-adevăr, putem zice că ne aflăm în momentul cel mai dramatic al istoriei antice. Ciocnirea a fost teribilă. Războiul a durat aproape şapte ani. Columna lui Traian e plină de

episoade crâncene. În cele din urmă romanii învinge, dar Decebal nu moare fugar, ca Anibal, nici nu are naivitatea tânărului Vercingetorix, care ajunge în tainițele de sub Capitoliu, ci cade cu spada în mână.

Însă poporul său nu cade. De ogoare, de vie, de ocne, de mine, de sate, şi de oraşe, omul civilizat nu se desparte lesne. Unii daci, spre Dunăre, se împăcaseră chiar de la început cu romanii, pe unde comerțul şi limba latină pătrunseseră cu două generații mai înainte. Pe valea Moraviei înaintaseră şoselele şi negoțul roman încă din vremea lui Tiberiu. Acuma, după ce s-a deschis drumul prin clisuri, începu înaintarea căilor militare şi comerciale pe valea Oltului şi a Mureşului până în inima Daciei.

Esențial lucru pentru noi este însă altceva: continuitatea dacilor. În părțile dinspre miazănoapte şi răsărit ale Daciei, poporul autohton a rămas neclintit. Ptolemeu ni-l arată după moartea lui Traian, stăpânind nu numai lanțul carpatic, dar şi larga țară dinspre răsărit până la Nistru, costobocii, carpii (de unde şi numele Carpaților) stăpânesc mai mult de jumătate din vechiul lor teritoriu, au regii lor şi nu lasă o clipă arma din mână. La 162 d. Hr., costobocii iau ofensiva şi ajung la până în Macedonia şi Ahia, reînviind vremurile când părinții lor sfărâmau legiunile lui Domițian. Legatul Daciei a trebuit să ațâțe pe vandali împotriva lor numai să scape de ei.

Dar rasa e prolifică. Apoi dacul, cum observaseră romanii, nu se dezlipea bucuros de munți. Iată de ce îi vedem continuând lupta tot timpul cât legiunile rămân în Dacia. Aurelian, biruind pe carpi, ia numele de Carpicus (cum Traian luase numele de Dacicus) şi, cu toate că el retrage legiunile în linia Dunării, dacii nu se lasă .(Fatalitatea face ca Aurelian să moară tocmai în mâna unui dac, Mucapor). Ci abia după retragerea legiunilor, a fost un moment de liniştire. Urmaşul lui Aurelian le întinde mâna prietenește: *Omnes geticos populos in amicitiam recepit*. Însă potolirea nu durează mult. În secolul ocupației gotice şi chiar mai târziu, când geții fac loc hunilor, dacii iau parte la lupta contra imperiului şi trec Dunărea de câte ori le vine la îndemână.

Aşadar, Traian cu adevărat este numai un episod în istoria poporului care stăpânea masivul Carpaților şi şesurile dimprejur. Cu un secol mai înainte, legiunile cuprinseseră vadul Dunării, apoi Dobrogea, trecuseră pe malul stâng, întărind triunghiul dintre Siret şi Prut. Iar când vine cucerirea definitivă, poporul dac rămâne totuşi stăpân pe o foarte mare parte a teritoriului său la nordul Dunării şi continuă lupta împotriva romanilor chiar după Aurelian.

Dar, oricum ar fi, un lucru este sigur: poporul nostru e, în primul rând, geto-dac şi anume unul din cele mai vechi popoare ale Europei; substratul vechi durează şi după ceea ce unii numesc colonizarea Daciei. A vorbi de pieirea dacilor nu numai în vremea lui Traian, dar chiar după Aurelian, înseamnă a nega adevărul etnografic că o masă omenească ajunsă în faza de popor nu mai poate părăsi pământul său, ci numai se transformă pe încetul, crescând sau scăzând timpul de secole şi îmbrăcând forme noi de viață.

Acel prețios caracter etnografic, masivitatea, adică numărul, explică de altfel, în chip organic, fără să mai căutăm alte cauze, lunga stăruință a acestui popor. El n-ar fi putut reprezenta la 513 î. Hr. o putere considerabilă şi o închegare socială şi militară, capabilă de împotrivire contra perşilor, dacă n-am admite prealabil cel puțin două - trei veacuri de incubație etnică. Aceasta dă părinților noştri de la Dunăre aceeaşi vechime ca şi romanilor, adică cel puțin 7-8 secole de individualizare înainte de era creştină.

Al doilea rezultat însemnat al numărului a fost continuitatea.

Pe când toți năvălitorii: celți, bastarni, goți, huni, gepizi avari etc, au dispărut rând pe rând, poporul nostru se găseşte şi azi legat de masivul carpatic şi de ținuturile dimprejur. Am relevat că, chiar din antichitate, se păruse caracteristică alipirea dacilor de munții lor: inhaeret montibus Dacus.

Problema continuității a fost privită de unii cu prea puțină obiectivitate. Părăsirea Daciei de populație este o evidentă sofismă. Mai întâi, din punctul de vedere geografic, o masă de populație de pe un teritoriu atât de întins ca Dacia nu putea intra în micul ținut botezat Dacia aureliană, după cum Tisa, Someşul, Crişul, Mureşul, Oltul şi toate celelalte n-ar încăpea în albia Timocului.

La aceasta se adaugă şi un argument social: ce ar fi câştigat populația din Dacia să fugă de goții din stânga Dunării ca să găsească pe dreapta iarăşi goți? Tesalonicul fusese asediat. Apoi mulți goți slujeau în armata romană: ştim şi numele căpeteniilor gotice care luptau atunci sub steagurile romane. Valerian spune lui Aurelian, în scrisoarea de adopțiune la imperiu, că va avea sub comanda sa pe Harlomundus, Haldegastes, Hildemundus şi Cariovicius. Retragerea legiunilor a însemnat deci, pentru Dacia, mai mult un fel de schimbare a garnizoanei. Salvianus spune lămurit: ”Într-un glas se rugau țăranii să-i lase să trăiască cu barbarii. Şi nu numai că nu voiesc să treacă de la ei, dar ne părăsesc pe noi ca să se adăpostească la ei!”. Aşadar, părăsirea Daciei, pe lângă o imposibilitate etnografică, mai este şi un patent neadevăr istoric.

În al treilea rând, se mai adaugă şi un argument mai general. Semințiile se pot muta şi se mută. Când însă o formațiune etnică ajunge în faza de popor, adică este o masă considerabilă (cum au fost dacii de la Herodot şi până la Aurelian), o masă diferențiată din punct de vedere social prin munca pământului: podgorie, exploatare de mine, negoț etc., atunci poporul acela poate trimite colonii, dar de emigrat în totalitatea lui, asta, după cum am spus, e cu neputință. Istoria nu ne arată un astfel de fenomen niciodată şi nicăieri.

Publius Ovidius Naso: bimileniul exilării

Prof. Maria CRIŞAN

Motto:

Odată falsitatea introdusă în istorie,
este foarte greu de dezrădăcinat, ba chiar şi de recunoscut.
(Nicolae Densuşianu)

La Ovidiu nu vei găsi niciodată un datum ştiinţific jertfit pe altarul prosodiei sau stilisticii, de care unii, "din comoditate", îl acuză. (Maria Crişan)

Ca urmare a lipsei de respect faţă de spusele lui - şi a fost primul şi cel mai erudit poet al nostru -, mi-au fost necesare câteva decenii de cercetare asiduă în domenii ca: geografie istorică, etnografie, floră, faună, obiceiuri, limbă, mitologie ..., până am pus de acord relatările lui Ovidiu - ca martor ocular ce fusese şi perfect conştient de supravieţuirea lui peste milenii, - cu toate aceste aspecte relatate de către scriitorii antici şi medievali, iar mai întâi de toate, cu cetăţuia Tomis unde, din cei aproape zece ani de exil, cel puţin şase îi trăise la Tomisul din Bosforul Cimerian - Kerč:

Haec mihi Cimmerio bis tertia ducitur aestas
Litore pellitos inter agenda Getas. (P. IV, 10, 1-2)
A şasea vară-i asta de când trăiesc pe ţărm cimerian
printre războinicii geţi înveşmântaţi în piei.

Deci, Poetul şi-a dat adresa exactă - şi data se deduce - A.D.14 - la început de scrisoare, obicei instituit de el şi rămas ca atare până astăzi. Toponimul *Cimmerium* este certificat de Manuscrisul Ponticelor de la Alba-Iulia, unde înregistrăm *Zegrino*, abl. loc. < *Zegrinus* = *Cimmerius* (cercetând am aflat şi alte variante ale acestui topos, printre care *Aczegrim/n, Czegrin, Cedren, Cherson* ..., azi strâmtoarea Kerč, în vechime Bosforul Cimerian). Numele şi-l are de la Cimerieni care trăiau amestecaţi cu geţii şi erau înrudiţi cu ei şi care avuseseră un imperiu înfloritor între secolele VI - III î.C., întins pe cuprinsul întregii Rusii meridionale de azi.

Tot la început de scrisoare, ca şi în alte cazuri, de altfel, sulmonezul îşi dă adresa - Marea de Azov:

Iam Zephyri minuunt annoque peracto
Longior antiquis visa Maeotis hiems. (Tr. III, 12, 1-2)
Zefirii moaie frigul, venită-i primăvara, dar mie iarna asta
Din Marea de Azov mi se păru mai lungă ca altdat'.

O sursă timidă franceză afirmă că ar fi vorba de o insuliţă din mijlocul Mării de Azov.

Şi iată cum a tradus ilustrul Theodor Naum* versurile 1-2 din P. IV, 10:

A şasea vară-i asta de când petrec pe ţărmul cel ***pontic****,*
printre geţii înveşmântaţi în piei.
(deci a spus ţărmul pontic, în loc de ţărmul *cimerian*),
iar versurile 1-2 din Tr. III, 12:
Zefirii moaie frigul, dar mie iarna asta

din ***Sciția*** *mai lungă mi s-a părut a fi*. (Desigur ca Marea de Azov se afla în Sciția, dar Ovidiu spune mai precis - în Marea de Azov.)

O altă mărturie vie sunt râurile Lycus şi Sagarus, menționate în P. IV, 10, versul 47, când descrie împrejurimile Tomisului şi care pe harta lui Ptolemeu figurează pe țărmul stâng al lui Maiotis (= Marea de Azov), nu departe de orăşelul portuar Tomis, indicat pe hartă pe țărmul drept al Peninsulei Chersonesus Taurica* (Crimeea de azi) - Parthenium - Porthmium < Porthmeion Kimmerikon la Herodot, Kimmeris şi Kimmerike la Strabon; de la verbul *porthmeuo* (πορθμεύω) = a trece de pe un țărm pe celălalt, adică de pe cel al Mării Negre pe țărmul Mării de Azov (şi era un orăşel portuar - πολίχνιον - cu ziduri mici, fără circ, fără terme, fără teatru, fără temple ... , cum se prezintă Tomisul din Dobrogea - şi nu este sigur dacă în antichitate s-a numit exact *Tomis* ca cel de la Bosforul Cimerian (se poate sau nu să fie vorba de un dublet!), cum o arată vestigiile Constanței). Aşadar, traducătorii s-au depărtat de text mistificându-l şi disprețuind spusele lui Ovidiu, iar exegeții, din păcate, s-au limitat doar la informațiile furnizate de ei, fără a analiza satisfăcător relatările Poetului.

Cel dintâi care i-a dedicat o cercetare, lucru cu care, pe bună dreptate se mândreşte, a fost prof. dr. Ovidiu Eugen Drâmba**, ilustru autor de "Istorii ale civilizațiilor". Domnia sa, relatând despre onorurile pe care tomitanii i le acordaseră lui Ovidiu, indică şi *velata corona*, ca fiind din iederă şi pentru merite literare, în vreme ce această distincție, cf. T. Livius (II, 10, 14) era din aur şi se acorda numai pentru merite militare excepționale; i se acordase şi cea mai înaltă magistratură, unicul din acel ținut scutit de dări căci, fiind atacată patria lui adoptivă, a apărat-o cu scutul în stânga, cu arma în dreapta, luptând ca un brav tânăr soldat, deşi senior de 55-56 de ani, dar ca un strateg s-a aşezat în fruntea armatei şi ne-o mărturiseşte cu sinceritate şi mândrie ostăşească că, acolo, în exil, îmbrăcase pentru prima oară în viața lui haina militară (Tr. IV, 1, 74-77): de aceea l-au răsplătit autoritățile locale cu atâtea onoruri şi pe bază de decrete (P. IV, 14, comp. Tr. 1, 74-77).

Chiar dacă studiile închinate de prof. Ovidiu Drâmba cărturarului-poet Publius Ovidius Naso sunt întocmite pe baza traducerilor româneşti, care au lacunele din care am semnalat câteva, ele au meritul de a fi fost primele, iar ideile preconcepute sunt o caracteristică intrinsecă a multor altor cercetători. Sigur că dacă s-ar fi analizat opera de exil a sulmonezului, respectând întocmai fiecare cuvințel al lui, oricare ar fi fost domeniul la care trimitea acel cuvințel - şi era pornit din mintea unui mare enciclopedist, dar şi a unui foarte acurat jurist, justițialist, cum de fapt se recomandă Ovidiu prin toată opera lui şi mai ales cea scrisă în drum spre exil şi în exil -, s-ar fi lămurit de mult lucrurile, dacă se voia a fi lămurite, dar poate că nu a existat această dorință (?!)

Şi e bine să reținem un fapt istoric important: în 1878 a avut loc cea de-a doua cedare a Basarabiei, iar la nouă ani după aceea - în 1887 - a fost instalată în Constanța statuia lui Ovidiu, operă a sculptorului italian Ettore Ferrari; cercetarea acestui detaliu nu mai depinde de oamenii de ştiință, ci de cei politici.

Întreg Evul Mediu, pleiada de pictori şi literați i-a închinat lui Ovidiu numeroase opere, cu referire specială la *Metamorfoze* şi *Ars Amatoria* (E. Delacroix, legat de *Triste*), iar cel mai mare poet al Renaşterii italiene, Dante Alighieri, îl aşează pe Ovidiu alături de Homer: dreaptă judecată!

Pe plan național, vom afla în *Cronicul Moldovei* (*Opere*, p. 203) al lui Miron Costin (1631 - 1691) următoarele însemnări: "Câte cetăți au fost ..., cea mai veche însă Cetatea Albă în care, în vremea lui August, împăratul romanilor, cu o sută de ani înaintea lui Traian, bietul Ovidius, poetul, a fost surghiunit* pentru nişte versuri necuviincioase ale lui**. Are şi pomenire veşnică *Lacus Ovidius*, pe care îl face Nistrul când se varsă în mare: acest loc până astăzi se numeşte cu numele lui, *Vidovo*."

Cel mai amănunțit întocmită este descrierea lui Dimitrie Cantemir (1673 - 1723), în *Descriptio Moldaviae*, iar la aproximativ un secol după el, descrierea lui Mihail Kogălniceanu (*Histoire de la Valachie, de la Moldavie et des Valaques transdanubiens* (1241 - 1792), Berlin, B. Behr, 1837). Iată cuvintele celui mai ilustru domnitor cărturar, D. Cantemir: "Ultimus et celebratissimus est *Lacus Ovidii, Lacul Ovidiului*, incolis prope Akierman, olim Albam Iuliam, in Bassarabia situs, est nomine potissimum illustris quod prope hunc notissimus poeta romanus Ovidius in exilio degere iussus fuisse dicatur. Alveo satis arcto in Tyratem prope hujus ostia se exonerat, sed tot et tantis paludibus circumdatos"***. (Ultimul şi cel mai renumit este *Lacul lui Ovidius*, în graiul localnicilor i se spune *Lacul Ovidiului*, situat în Basarabia, aproape de cetatea Akierman, numită în vechime Alba Iulia. Lacul îşi are numele de la cel mai ilustru poet roman - Ovidius - despre care se ştie că aici, în apropierea lui, Ovidiu fusese trimis în exil. El se varsă în Nistru, nu departe de gurile acestuia şi locul este plin de mlaştini).

Sub înțeleapta împărătească Ekaterina a II-a (1729 - 1796), s-a construit, nu departe de Odesa, oraşul *Ovidiopol*, în memoria lui Ovidiu; acesta a figurat pe toate hărțile şi atlasele lumii până după mijlocul secolului al XX-lea.

Cronica din Lyon, *Russia seu Moscovia itemque Tartaria commentario topographico atque politico*

illustratae, Lugdunum Batavorum, 1630, consemnează aceste realităţi de geografie istorică, începând cu Lacus Ovidius, prezent pe toate hărţile, de cum s-a dezvoltat cartografia, î.a., la Georg Reicherstorffer şi Gerhard Mercator; istorici şi arheologi ruşi şi sovietici, Rostowtzew, Latyshev, Surucianu, Gajdukevič, implicaţi decenii în şir în cercetarea Rusiei meridionale - desigur, pornind de la indicaţiile date de istoricii şi geografii antici, începând cu Herodot şi Strabon -, au dat la iveală elemente, certificând că toate relatările sulmonezului sunt exacte, până în cele mai mici detalii - şi Ovidiu s-a dovedit cel mai autentic şi mai precaut jude ca martor ocular ce a fost.

Poetul erudit Aleksandr Puşkin (1799 -1837), care şi el a fost exilat lângă locul de exil al lui Ovidiu (credem penultimul lui loc de exil, căci în urma rugăminţilor repetate, i se schimbase de cel puţin două ori locul de exil, mereu mai spre sud), i-a închinat şi el nişte poeme; din unul, am extras câteva versuri care ar putea fi luate drept un epitaf; iată cum sună ele în versiune germană:

Ovid, ich lebe hier in der Nähe der stillen Ufer
Zu denen du einst die verbannten väterlichen Götter gebracht
Und wo du deine Asche hinterlassen hast.
Dein trosloses Weinen hat diese Gegend berühmt gemacht
Und der zärtliche Klang deiner Leier ist noch nicht verstummt.
Noch viel spricht man in dieser Gegend von Dir…
Als rauhe Slawe habe ich keine Tränen vergossen. (An Ovid, 1821)
(Ovidiu, eu trăiesc aproape de ţărmul tihnit
la care tu odinioară ţi-ai adus zeii izgoniţi ai patriei tale
şi unde ţi-ai lăsat cenuşa ta sfântă.
Plânsetul tău deznădăjduit a făcut vestit acest ţinut
şi clinchetul molcom al lirei tale încă nu a amuţit.
Încă mult se va mai vorbi în acest ţinut despre tine …
Ca slav aspru ce mi-s, nu am vărsat nicio lacrimă.)

Epitaful cel autentic însă este acela de pe postamentul lui Ovidiu din Pokutia, de lângă localitatea Isak, făcut cunoscut lui L. Müller, în primăvara lui 1581, de către savantul polonez Wojnowskij, şeful echipei de arheologi care-l însoţeau pe savantul german în călătoria lui de studiu. Iată-l:

Hic situs est vates, quem divi Caesaris ira
Augusti Latio cedere iussit humo.
Saepe miser voluit patriis occumbere terris,
Sed frustra: hunc illi fata dedere locum.
(Aici zace poetul căruia mânia lui Caesar August
Poruncă i-a dat să plece de-ndat din Laţiul natal;
Bietul de el, ce mult şi-a dorit să moară acasă la el;
Zadarnică rugă: ursita aici a voit să se stingă.)

Cât priveşte epitaful de pe statuia lui Ovidiu din Constanţa, ce-i drept cuprins într-una din primele scrisori adresate soţiei (Tr. III, 3, 73 - 76), elegie tradusă excelent de elevul în clasa a VII-a la Liceul "Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel" şi publicată în *Curierul* acestuia, XX, nr. 1, 1941 şi frumos apreciată de către ilustrul clasicist Alexandru Marcu - elevul, care apoi va deveni ziditor de drame, precum Meşterul Manole, de catedrale, se numeşte Dan Tărchilă.

Acestui epitaf, fundamentat pe ideile lui Ovidiu din *Arta de a iubi*, i-au urmat altele, căci Ovidiu a mai trăit încă 5-6 ani după aceea, iar ultimul, cel de pe piedestalul din Pokutia, este cel autentic, gândit de sulmonez (chiar dacă nu scris de mâna lui proprie, căci suferea de gută) şi este absolut stilul său.

Dacă doriţi un abonament la
DACIA MAGAZIN
Trimiteţi prin mandat poştal suma de 250 000 lei pe adresa: Daniela Gridan, 335700, Orăştie, Piaţa Victoriei 20.
Veţi primi începând cu luna următoare douăsprezece numere ale publicaţiei noastre.
Vă rugăm să specificaţi pe mandat adresa poştală corectă la care doriţi să primiţi revista.

Dacii liberi și dorința de eliberare a Daciei de sub ocupația romană

Mihai CONSTANTIN

Cotropirea unei părți a Daciei de către romani nu a însemnat dispariția dacilor, un popor cu rădăcini străvechi în spațiul străbătut de Carpați și Dunăre și mărginit de Marea Neagră. Dorința lor de a fi liberi a rămas la fel de puternică și după înfrângerea dramatică din anul 106, în această dorință aflându-se în bună parte secretul dăinuirii noastre în timp de atâtea mii de ani. Atunci dacii au pierdut doar o treime din țara lor: Banatul, Crișana, Maramureșul; Moldova de nord și centrală au rămas în afara noii provincii romane. De fapt, până în anul 275 a existat o Dacie liberă, mereu în război cu cea romană. Prin atacurile lor succesive, declanșate la scurt timp după moartea împăratului Traian, dacii au continuat războiul început în vremea lui Decebal, scopul fiind acum alungarea stăpânirii romane din provincia Dacia.

Deseori dacii s-au coalizat împotriva romanilor cu populațiile barbare așezate în vecinătatea lor, precum sarmații iazygi și roxolani și, mai târziu, goții, vandalii, gepizii. Putem considera că, astfel, ei au participat la o acțiune mai largă prin care popoarele aflate la granițele imperiului urmăreau distrugerea puterii romane. Spre sfârșitul secolului al III-lea, aceste lovituri au culminat cu retragerea stăpânirii romane din provincia întemeiată de Traian la nord de Dunăre.

Informațiile scriitorilor antici în legătură cu prezența dacilor la aceste evenimente sunt destul de puține iar atunci când ele există sunt insuficient de clare. De aceea, de nenumărate ori putem doar bănui participarea dacilor la aceste atacuri. O cauză importantă a acestei situații este aceea că majoritatea scrierilor istorice privitoare la primele trei secole ale erei creștine, au fost redactate mult mai târziu, pe baza unor lucrări mai vechi care nu s-au mai păstrat. În prezent, lipsa de precizie a acestor izvoare este tot mai mult completată cu informațiile furnizate de descoperirile arheologice, epigrafice și numismatice.

La scurt timp după moartea împăratului Traian (88–117), situația de la granițele Daciei a devenit deosebit de gravă ca urmare a atacurilor sarmaților iazygi și roxolani, însoțite de o răscoală a dacilor din provincie. Confruntat cu aceste evenimente, noul împărat, Hadrian, (117–138) ia măsuri pentru apărarea Daciei, prezența sa aici în anul 118 fiind atestată printr-o inscripție descoperită la Sarmizegetusa. Informațiile oferite de „Istoria augusta" în legătură cu cele relatate mai sus nu îi amintesc și pe daci. Participarea lor poate fi înțeleasă din afirmația că la începutul domniei lui Hadrian "s-au revoltat neamurile pe care le supuse Traian".[1]

Există însă o mențiune despre un război dacic într-un papirus descoperit în Egipt. În mod sigur este vorba de atacurile dacilor liberi care, alături de iazygi, au continuat lupta și după ce roxolanii încheiaseră pace cu romanii. O eventuală răscoală a populației dacice din provincie este dedusă din epitaful de la Pergam al guvernatorului C. Iulius Quadratus Bassus, care a murit la începutul domniei lui Hadrian, "luptând în Dacia" [2]. De asemenea, adăugarea de către acest împărat la numele Ulpiei Traiane și pe acela de Sarmizegetusa este pusă în legătură cu o răscoală a dacilor împotriva stăpânirii romane. Momentul greu prin care trece imperiul este dovedit și de decizia lui Hadrian de a-l numi ca guvernator al Daciei pe Q. Marcius Turbo, un general experimentat în reprimarea unor revolte ale populațiilor supuse. Împăratul intenționa chiar să abandoneze această provincie, dar, sfătuit de prieteni, a renunțat "pentru a nu lăsa pe mâinile barbarilor o mulțime de cetățeni romani", după cum scrie istoricul Eutropius. [3] Tot acum Hadrian a luat hotărârea distrugerii suprastructurii podului de peste Dunăre, făcându-l impracticabil, de teama pericolului trecerii fluviului și invadării Moesiei de către barbari. [4]

Muntenia și sudul Moldovei, care aparțineau Moesiei Inferior, sunt lăsate în afara imperiului, asupra lor menținându-se numai un control militar al acestuia. Evacuarea acestor teritorii nu poate fi pusă doar pe seama războiului cu roxolanii care au fost repede împăcați prin acceptarea măririi subsidiilor acordate de către romani. O asemenea hotărâre a fost determinată în mai mare măsură de o răscoală a populației dacice din Muntenia, conjugată cu atacurile sarmaților.

Confruntările, de mai mică amploare însă, au continuat în timpul lui Antoninus Pius (138–161) care, potrivit „Istoriei augusta", "prin guvernatorii și generalii săi a supus pe germani, pe daci și multe alte neamuri. [5]

Primele lupte cu dacii s-au purtat în anul 143. La aceste războaie "pricinuite de nebunia geților" se referă retorul grec Aeluis Aristide în cuvântarea sa "Laudă Romei", scrisă în 144. Încercând să desluşească această expresie, istoricul Dumitru Tudor considera că ea se referă mai degrabă la dacii liberi din nord-vest şi nu la eventualele răscoale ale băştinaşilor din provincie.[6] De altfel, Oracolele Sibylline amintesc pentru aceşti ani de luptele cu "dacii mari". [7]

Mult mai grele au fost luptele duse împotriva dacilor liberi, cunoscuți sub numele de costoboci, prin anii 156–157. Pentru a face față pericolului, au fost aduse în Dacia trupe din alte provincii. Luptele au fost conduse de M. Statius Priscus şi cu această ocazie, probabil, Legiunea a XIII-a Gemina a fost distinsă cu epitetul de "pia fidelis".

O serie de inscripții acordă împăratului Antoninus Pius titlul de Dacicus iar guvernatorul M. Statius Priscus închină un altar Victoriei Augusta, în apropierea ruinelor fostei reşedințe a lui Decebal. Participarea dacilor din provincia romană la aceste evenimente este foarte probabilă în condițiile în care atacatorii erau de acelaşi neam cu populația băştinaşă. [8]

Deosebit de semnificative pentru marele pericol prin care trecuse Dacia sunt evenimentele înscrise pe un altar închinat la Apulum (în 158) în numele Legiunii a XIII-a Gemina lui Jupiter Optimus Maximus şi adunării zeilor şi zeițelor pentru "salvarea Imperiului Roman". [9]

Domnia împăratului Marcus Aurelius (161–180) a fost puternic tulburată de aşa-numitul război marcomanic la care au participat numeroase populații barbare. Printre cei care "nutriseră împreună sentimente duşmănoase poporului roman" sunt amintiți în „Istoria augusta" şi peucinii (locuitori ai insulei Peuce) şi costobocii, triburi dacice din nordul Moldovei. [10]

Provincia Dacia este atacată în anii 167–170 atât dinspre vest, nord-vest, de către iazygi şi triburile germanice, vandalii, cât şi dinspre est, nord-est, de către costoboci, bastarni şi roxolani. Pentru întărirea apărării sale, este adusă Legiunea a V-a a Macedoniei, la Potaissa, în Dacia Porolissensis, ca țintă principală regiunea auriferă din Munții Apuseni. La Apulum, barbarii au pătruns până sub zidurile lagărului Legiunii a XIII-a, Gemina. O inscripție închinată de colonia Ulpia Traiana Sarmizegetusa împăratului Marcus Aurelius drept mulțumire că a fost scăpată de un "dublu pericol indică fie un atac venit din două direcții diferite (vest – iazygi, est – dacii liberi, vandalii) fie un atac din afară, concomintent cu unul din interior, din partea populației autohtone.

Împrejurările grele fac necesară o conducere unică a celor trei provincii dacice al căror prim guvernator de rang consular devine M. Claudius Fronto. Faptul că acesta conduce atât cele trei Dacii, cât şi Moesia Superior arată situația extrem de critică prin care trece imperiul. Dar nu numai Dacia romană a fost atacată. În anul 170 costobocii au intreprins o puternică invazie în teritoriile Moesiei Inferior, ajungând până în Grecia.

Prin anii 171–172, o parte a ținutului locuit de costoboci este atacat şi cucerit de vandalii astingi, la îndemnul şi cu sprijinul guvernatorului Daciei, Cornelius Clemens, ca represlii pentru invazia din 170. [11] Această acțiune a avut drept consecință nimicirea puterii politice şi militare a costobocilor, autorii antici nemaifăcând referire de acum înainte la ei. Poate în urma acestor evenimente au ajuns la Roma în situația de captivi sau ostatici soția regelui costobocilor Pieporus şi nepoții săi.

După mai bine de un deceniu de lupte, fiul lui Marcus Aurelius, Commodus, (180–192) reuşeşte să încheie pace cu semințiile barbare. Liniştea nu s-a restabilit deplin. Dio Cassius relatează că acest împărat "avu de purtat câteva războaie împotriva barbarilor de dincolo de Dacia" [12], referindu-se probabil la teritoriul dacilor liberi şi al altor neamuri de la granița de nord-est a Daciei.

Biograful împăratului din „Istoria augusta" îi aminteşte şi el pe daci, învinşi, ca şi maurii prin legații săi. Se pare că au existat probleme şi în interiorul Daciei romane, unde puterea cezarului a fost impusă provincialilor care nu voiau să-i recunoască domnia. [13]

Liniştea la hotarele imperiului este restabilită în timpul dinastiei Severinilor (193–235). Apărarea granițelor statului a fost principala preocupare a împăraților Septimiu Sever (193–211) şi Caracalla (211–217) şi a descurajat prea mult timp atacurile barbare. Aflat pe teritoriul Daciei, la Porolissum, Caracalla duce tratative cu populațiile din vecinătatea provinciei în vederea reglementării relațiilor lor cu statul roman. Dio Cassius ne informează că împăratul a luat ostatici de la dacii liberi, i-a învrăjbit pe vandali şi marcomani, iar pe regele cvazilor, Gabrionarus, l-a ucis.

Simțind momentul de cumpănă al puterii imperiale o dată cu asasinarea lui Caracalla, dacii au pustiit provincia traiană în timpul lui Macrinus (217–218). Informația oferită de Dio Cassius ne arată că este vorba despre aceiaşi daci liberi cu care încheiase Caracalla o alianță şi care doreau acum să îşi ia înapoi ostaticii. Alte atacuri nu au mai avut loc până la sfârşitul dinastiei Severilor.

Situația s-a schimbat radical o dată cu izbucnirea anarhiei militare, în 235. Profitând de criza politico-militară provocată de luptele neîncetate pentru tron, ai căror protagonişti sunt comandanții legiunilor, neamurile barbare atacă tot mai insistent granițele statului roman.

Deşi în biografia împăratului Maximin Tracul (235–238) din „Istoria augusta" nu este scris că a dus lupte cu

dacii, titlul de "Dacicus Maximus" pe care şi-l ia poate să însemne fie că a purtat războaie cu dacii, fie că a apărat Dacia de barbarii care o ameninţau. Epitafurile datând din perioada domniei lui şi aparţinând unor soldaţi din Noricum şi Pannonia arată că ei şi-au pierdut viaţa într-un război împotriva dacilor.[14] Acum încep să se afirme cu vigoare, prin puternice atacuri, carpii, un neam de oameni foarte potriviţi pentru războaie, care adesea au produs pagube romanilor, după cum îi caracterizează Iordanes. [15]

Atacurile lor, la care participau şi goţii, sunt îndreptate mai ales spre provinciile de la sudul Dunării de Jos, Moesia Inferior, Thracia, Macedonia, Grecia, dar nici Dacia nu este scutită de incursiuni. În anul 238, carpii şi goţii invadează Moesia Inferior, Histria suferind mari distrugeri. Despre acest atac se aminteşte şi în „Istoria augusta", un termen folosit pentru a-i desemna pe carpi fiind şi acela de "sciţi". [16] Guvernatorul Tullius Menophilus încheie pace cu goţii în schimbul unei sume de bani. Carpii sunt nemulţumiţi şi pretind şi ei subsidii deoarece ei "sunt mai puternici decât goţii". Guvernatorul roman îi refuză însă. Acest refuz îi determină pe carpi să reia atacurile o dată cu anul 242, când ei invadează din nou Moesia şi Thracia.

Împăratul Gordian al III-lea (238–244) este nevoit să amâne războiul împotriva părţilor până la alungarea duşmanilor din aceste provincii.

Cel mai puternic atac al carpilor împotriva imperiului are loc în anul 245, în vremea împăratului Filip Arabul (244–249).

Legenda "Victoria Carpica" de pe monedele emise acum şi titlul de "Carpicus Maximus" acordat împăratului consacră biruinţa obţinută de romani.

Atacurile carpilor s-au prelungit până în anul 249, când noul împărat, Traianus Decius, îi învinge în mod decisiv. Titlul de "Dacicus Maximus" şi "Restitutor Daciarum" îi sunt acordate acestuia în urma apărării Daciei de invaziile numeroaselor seminţii barbare, printre care erau şi carpii.

Victoriile obţinute împotriva goţilor de Claudius al II-lea Goticul (268–270), la Naissus (270) şi de Aurelian (270–275) în anul 271 au salvat imperiul de la o eventuală dezagregare. Pentru anul 272, „Istoria augusta" aminteşte de o incursiune a carpilor în Balcani, fiind însă învinşi de Aurelian, în Dobrogea.

Se credea că sub acest împărat atât de capabil unitatea imperiului era refăcută. După victoriile obţinute la toate graniţele, Aurelian dorea să reorganizeze apărarea frontierelor. Pentru întărirea limes-ului danubian, a hotărât părăsirea Daciei romane. Retragerea armatei şi a administraţiei romane din Dacia, a cărei dată nu poate fi stabilită cu precizie, s-a făcut într-un moment când inamicii imperiului, printre care şi dacii, fuseseră învinşi, dar aşa cum se întâmplase de atâtea ori, înfrângerea lor nu dură prea mult. Renunţarea la cea mai glorioasă cucerire a lui Traian, deşi dureroasă, a fost acceptată de contemporani, care au recunoscut meritul lui Aurelian de a fi înţeles noile realităţi de la Dunăre. În loc să mai fie un bastion al imperiului printre neamurile barbare, Dacia romană împiedică acum apărarea eficientă a teritoriilor de la sud de Dunăre.

Consecinţa firească a dispariţiei stăpânirii romane în Dacia a fost refacerea în scurt timp a unităţii lumii dacice din interiorul şi din afara Carpaţilor.

Pierderea Daciei a fost preludiul căderii întregului Imperiu Roman iar dacii contribuiseră din plin la aceasta.

---

[1] Istoria augusta, Ed. Ştiinţifică, pag. 73
[2] Mihai Macria, Viaţa în Dacia romană, Ed. Ştiinţifică, Buc., 1969, pag. 46
[3] Eutropius, Istoria romană, pag. 102
[4] Dio Cassius, Istoria romană, vol. III, pag.307
[5] Istoria augusta, pag. 81
[6] D. Tudor, Răscoale şi atacuri barbare în Dacia romană, Bucureşti, 1957, pag. 115
[7] Situaţia se linişteşte destul de repede deoarece o diplomă militară din 144 atestă masive lăsări la vatră din trupele auxiliare ale Daciei Superior; Mihai Macrea, op.cit., pag. 55
[8] D. Protase, Autohtonii în Dacia, vol.I, Ed. Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1980, pag. 210
[9] Mihai Macrea, op.cit., pag. 55
[10] Istoria augusta, pag. 91
[11] Dio Cassius, op.cit., pag. 348, Vandalii pătrund pe la 170 în nordul şi vestul Daciei romane – Crişana şi Maramureş
[12] Ibidem, pag. 368
[13] Istoria augusta, pag. 129
[14] Mihai Marcea, op.cit., pag. 436
[15] Iordanes, Getica, Fundaţia Gândirea, Bucureşti, 2001, pag. 36
[16] Istoria augusta, pag. 349

Cuvinte vechi

Mioara CĂLUŞIȚĂ-ALECU

Limbile au evoluat o dată cu creierul oamenilor şi s-au dezvoltat ca să satisfacă necesitățile mereu crescânde de comunicare ale vorbitorilor.

La început, s-au folosit multe sunete sugestive, eventual însoțite de gesturi. Apoi, unele sunete s-au asociat, după reguli logice, în rădăcini de vorbire care sugerau o anumită informație. Rădăcinile au alcătuit, tot logic, cuvinte care transmiteau mai precis o informație.

Limbile au continuat să evolueze urmărind:

– să reducă numărul de sunete, astfel încât cele rămase să fie recepționate mai precis,

– să micşoreze efortul de pronunțare,

– să asigure informații mai exacte.

Mulți dintre vechii lingvişti au pornit de la ipoteze neargumentate: că limba română este continuatoarea limbii latine aduse de cuceritorii Daciei acum două mii de ani, că în ea s-au păstrat puține cuvinte din limba dacilor autohtoni, că toate cuvintele care nu provin din latină şi sunt comune cu ale slavilor sau ale altor popoare vecine au fost împrumutate de români de la aceştia. Astfel, ei au aplicat greşit lingvistica comparată. Această ştiință a apărut în Europa atunci când s-a studiat limba sanscrită, o limbă indo-europeană veche, transmisă cu sfințenie de la învățător la discipol în decurs de mii de ani, astfel încât sanscrita se cunoaşte mai bine decât latina, deşi ea nu mai era vorbită curent înainte de întemeierea Romei.

În continuare voi analiza proveniența unor cuvinte româneşti, bazându-mă pe trei ipoteze probabile.

– Limba română este indo-europeană, adică aparține unei familii de limbi care s-au dezvoltat dintr-o limbă veche care s-a format într-o arie mare din Europa şi Asia.

– Comparația cu limba sanscrită permite stabilirea vechimii unor cuvinte. În 1936, Marin Bărbulescu-Dacul şi Maria M. Bărbulescu au publicat circa 700 de cuvinte româneşti care ar avea corespondente sanscrite înrudite, dar cartea lor a fost ignorată de specialişti. În lucrarea de față, nu mă voi baza pe această carte, nici nu mă voi referi la migrațiile din Europa în India şi din India în Europa pe care le argumenta N. Miulescu, ci mă voi mărgini să admit ca evident faptul că înrudirile dintre română şi sanscrită provin dintr-o vreme mult anterioară invaziei romane în Dacia.

– Comparând cuvintele româneşti cu unele înrudite din alte limbi, se poate stabili că sunt mai vechi cele care au mai multe sunete, cer un efort mai mare de pronunțare sau îşi vădesc logica după care au fost alcătuite.

Pronunțând cuvintele româneşti, se constată, de pildă, că pt cere nu efort mai mare decât ct; la fel r, decât l. Nu este deci probabil ca „factum” să fi generat cuvântul „faptă”, „mola”, cuvântul „moară” sau „sal,-lis”, cuvântul „sare”. După dicționarul sanscrit-francez apărut în 1866 (DS), limba sanscrită are 48 de sunete, după unele tradiții 50, şi chiar 52. În trecut, *şi* limba română a avut mai multe sunete. În secolul al XIX-lea încă se mai întâlnea un dz şi un u final abia pronunțat, zis şi u mut.

Şi limba dacă a avut mai multe sunete. Aceasta s-ar deduce şi din faptul că, pe plăcile de plumb de la Sinaia, descifrate de Dan Romalo, acelaşi cuvânt apare scris cu litere greceşti în mai multe feluri.

Şi comparația între unele cuvinte vechi şi varianta lor nouă dovedeşte aceasta. De pildă, este probabil că limba dacă a avut, ca şi limba sanscrită, un a scurt, pronunțat între a şi *o*. Acesta ar fi fost receptat ca a de latini şi a devenit o în română. Astfel s-ar explica cuvintele: Aluta–Olt, Dakia–Dochia, dava–dova... Ca şi în limba sanscrită, la început de cuvânt, acest a scurt indica absența. El s-a transmis ca o în cuvinte vechi, ca: „a prii” şi „a opri”, „a pune” şi „a opune”... Ulterior, sub influența limbii latine, în loc de o privativ s-a utilizat a, ca în politic şi apolitic.

Prefixul a lung indică, în limba sanscrită, apropiere de subiect, ca şi în română în cazul cuvintelor „casă” şi „acasă”, „a duce” şi „a aduce”... Cuvântul „amănunt”, scris „amărunt” în textele vechi şi în Biblia din 1936, poate fi interpretat ca „mărunt” apropiat de subiect. „Avesta”, cartea medului Zaratustra – numit de greci Zoroastru – sugerează „o veste” adresată auditorului, cum indică prefixul a lung.

Nu comentez rotacismul, deoarece nu am dispus de texte semnificative şi nu l-am studiat.

În lumina celor prezentate, voi cerceta câteva cuvinte vechi, aducând argumente doveditoare că sunt autohtone.

Apa. S-a considerat că provine din cuvântul latin *aqua*, dar cuvântul *apo* se întâlneşte în descântecul de purificare a apei din Avesta, precum şi în limba sanscrită (DS, p. 30). *Apo* apare şi pe plca de plumb nr. 13 cu inscripție geto-dacă de la Sinaia, deci este autohton.

Azi arată o zi care, conform prefixului a lung, este apropiată de subiect. Dicționarele leagă acest cuvânt de latinul *hodie – hab die*. Cuvântul *zi* există şi pe plăcile nr. 12 şi 128 găsite la Sinaia.

Balaiu. Acest cuvânt este, evident, înrudit cu *belîi* din limba rusă, dar ilustrarea logicii după care a fost alcătuit dovedeşte că este mai vechi, şi autohton. *Laiu* însemna *negru*. Miorița *laie* era oița fecioară neagră, iar *bălaie* indică *ne*negru.

Cer. Acest cuvânt nu descinde din latinul *celum,-i* deşi este înrudit cu el, fiindcă nu este probabil ca l să evolueze în r. În limba sanscrită, rădăcina c(e) ar indică pe cel care se mişcă şi ea caracterizează cerul, pe care cei vechi îl vedeau cum se deplasează. Această denumire a cerului sugerează că strămoşii şi-au adresat **cererile** cerului, dar dicționarele oficiale alătură pe **a cere** verbului latin „quaerere”.

Cerna este consemnată în scriierile romane Dierna, Tsierna... Acest toponim poate fi interpretat ca *acel care conține, învăluie-na* , ceea ce se mişcă-cer, deci defineşte un loc de trecere ca şi **Cernavoda** (vadul de trecere) şi **cerdacul.** Este probabil că rădăcina *cer-*, intrând în alcătuirea unor nume de obiecte mişcătoare negre, acestea i-au imprimat sugestia de *negru*, înțeles care predomină în cuvintele ruseşti şi s-a transmis şi unor cuvinte româneşti adoptate din slavă, ca „cernit”, „cerneală”...

Cioban include rădăcina *ban-*, care sugerează stăpânii de regiuni de odinioară, şi câştigul, – banii –. Cuvântul „cioban” nu are corespondent înrudit în latină şi nu l-am primit de la turci. Cioban este un cuvânt autohton păstrat de oamenii din toate meleagurile pe care le străbăteau vechii oieri: ruşii (ciaban), turcii, curzii, afganii (ciopan)...

Deal. Acest cuvânt poate fi înrudit cu *delu* din vechea slavă, dar nu descinde din acesta, deoarece *delo* se întâlneşte cu acelaşi înțeles pe placa de plumb nr. 52 găsită la Sinaia; intră *şi* în numele „Ardeal” şi al insulei „Delos”, care este într-un loc deluros.

Farmacie include cuvântul *farmec* – leac în practica veche tradițională –. Acest cuvânt este uneori comparat cu unul latin, „pharmacum”, care nu există în dicționare.

Haz. Acest cuvânt există şi în limba sanscrită, ca verb *has* şi substantiv, *hasa* (DS, p. 753), cu acelaşi înțeles ca în limba română: *a râde* şi *râs*. Dicționarele arată că în turcă îi corespunde „hazz”.

Hotar sugerează ceva tare-*tar* şi înalt-*ho*. Dicționarele îl declară înrudit cu maghiarul „hatar”. Hotr (cu r vocalic pronunțat ri moale) era numit un preot hindus (DS, p. 758). Jean Gonda, în Les religions de l’Inde vol. 1, arăta că, în timpul slujirii mortului, acest tip de preot punea o piatră de hotar între asistenți şi mortul care urma să fie ars.

Ocară. În limba sanscrită, *kara* înseamnă *mână*, iar *karanda*, ceva *mânuibil*, în particular *şi* sabie (DS, p. 142). Karanda, cu înțeles de sabie, s-a păstrat în toponimul **Caransebeş**, cum remarca N. Miulescu**.** În limba sanscrită, akara, cu primul a scurt, căruia în română îi corespunde o privativ, înseamnă „fără mână”. L-a făcut de ocară a însemnat că i-a tăiat mâna?

Opt este evident înrudit cu *octo* din latină, dar este într-o formă mai veche, căci ct nu evoluează să devină pt, care cere un efort mai mare de pronunțare. De pildă, în numele lunii octombrie, moştenit ca atare din latină, ct s-a păstrat neschimbat. În cuvântul „şapte”, pt există în corespomdentul sanscrit „saptan” (DS, p. 679) şi latin, „septem”.

Prost este înrudit cu unele cuvinte din latină sau slavă, dar nu descinde din acestea, deoarece în latină au înțelesul înrudit cu „prostituție”, iar în slavă, cu „simplu”.

A răsări este pus în dicționare în legătură cu un cuvânt latin *resalire*, care nu există în dicționare. „Ra sare” înseamnă că Soarele Ra, după numele arhaic din vechiul Egipt, sare peste orizont. Este interesant că, privind răsăritul pe mare, Soarele apare sărind peste orizont, nu ridicându-se treptat.

Soare este un cuvânt vechi înrudit cu *sol, solis*, dar nu descinde din acesta. „Soare” păstrează silaba regală ra, re şi este înrudit cu denumirea sanscrită *sura*, (DS, p. 721). Aceasta s-a păstrat în alcătuirea cuvântului român şi latin **arsura,** care a indicat un efect al Soarelui. În Eneida, Enea evoca un zeu Soranus...

După mii de ani de evoluție a limbii – timp în care multe sunete s-au comasat, în cuvinte vechi au apărut metateze, unele cuvinte şi-au schimbat înțelesul, au apărut noțiuni şi denumiri noi – este greu de descifrat istoria cuvintelor şi numai sub semnul ipotezei.

În cartea „Limba românilor” şi mai ales în cartea numită „Problemă”, apărută în 2006 la editura „Orfeu 2000”, am analizat multe cuvinte, străduindu-mă să aflu gândirea românilor care le-au creat.

Controversele istoriei
Cuvântul

Prof. Ionel CIONCHIN

Cuvântul – expresie rostită a gândului, comunicarea lui, a avut un rol deosebit în procesul de antropogeneză. Apărută în paleolitic, vorbirea articulată l-a ridicat pe om deasupra tuturor viețuitoarelor, dezvoltându-i gândirea, capacitatea de a hotărî conform voinței sale, posibilitatea de a face descoperiri, competența de a-şi îmbunătăți viața, dar şi de a-şi făuri istoria.

Pe lângă utilizarea în vorbirea de zi cu zi între semeni, cuvântul a avut un rol deosebit în comunicarea omului cu zeitățile benefice cărora le cerea ajutorul prin rugăciuni şi jertfe, dar şi pentru alungarea spiritelor rele, malefice, prin vrăjitorii şi blesteme.

Un pas extrem de important în evoluția societății l-a avut desenul utilizat în scopuri magico-religioase precum vânătoarea, lupta, călătoria etc. Picturile rupestre ale omului paleolitic s-au conservat în peşterile din Altamira (Spania), Lescaux, Chabat (Franța), Insula Levanza (Italia), Kapovo în Munții Urali (Rusia), Tassili, Sahara (Africa), India, Pachistan, dar şi din România.

De o deosebită importanță sunt descoperirile picturii rupestre de pe teritoriul țării noastre de la Peştera Cuciulat – județul Sălaj (de la începutul mezoliticului, circa 9.000 – 8.000 i.Chr.), Peştera Muierilor şi Pârcălabu (lângă Baia de Aramă), Peştera Polovraci (județul Gorj), Peştera Gura Chindiei (comuna Pescari, județul Caraş-Severin), Peştera Limanu (județul Constanța) etc. Surprinde, punând noi semne de întrebare, unitatea stilistică a picturilor din diferite peşteri (situate uneori la mii de kilometri) care merg până la similitudini: silueta umană din peştera Gura Chindiei îşi găseşte analogii, în epoca respectivă, în regiunea Ariége şi Le Peyrot din Franța, cele de la Runcu (Gorj), iar cele din Peşterile Muierilor şi Pârcălabu au similitudini la Capo di Ponte în Italia.[1]

Gravurile şi picturile parietale răspundeau anumitor exigențe estetice, rituale şi magice, peşterile din această vreme constituind adesea, pentru om, adevărate sanctuare sau peşteri-temple.[2]

În arta rupestră paleolitică şi mezolitică presărată cu scene magico-religioase şi cu semne mitice (simbolul solar, omul-zeu, bradul, calul, alte animale) îşi are origine scrierea. La început scrierea a apărut în diferite zone din Euro-Asia şi Africa: scrierea pelasgă de Tărtăria (România), scrierea hieroglifică (Egipt), scrierea cuneiformă (Mesopotamia), scrierea cretană – linear A (nedescifrată până astăzi), scrierea sigiliilor de la Mohenjo Daro – Harappa (pe care am reuşit să o descifrăm), scrierea pictografică din China antică etc.

La început, scrierea pictografică era utilizată la inscripțiile din mormintele sau monumentele funerare ce erau destinate zeilor pentru ca defunctul să fie ajutat în «viața de dincolo». Vechii egipteni numeau această scriere «s s n m d w n t r w» „*scrierea cuvintelor zeilor* " sau «s s n p c n h» „*scrierea casei vieții*". Neadresându-se oamenilor, aceste inscripții erau tainice, citirea lor rămânând enigmatică.

Scrierea pictografică era greoaie, nu se cunoaşte limba, era citită în diferite moduri în funcție de graiuri, idiomuri, limbi (inclusiv de diferite «şcoli» în care se inițiaseră scribii). În general aceste scrieri au rămas nedescifrate sau în prea mică măsură dezlegate.

Pictogramele, neavând nicio relație cu scrierea fonetică, au fost simplificate prin descoperirea scrierii idiografice sau simbolice. Utilizată la început numai în scopuri magico-religioase, ulterior a început să fie folosită şi în scopuri profane.

Folosirea scrierii în tot mai multe domenii de activitate (la curțile regale, în administrație, armată, comerț) a grăbit apariția alfabetelor: alfabetul sanscrit, alfabetul fenician, alfabetul elen, alfabetul latin, alfabetul ebraic etc.

În general, scrierea era considerată de origine divină, inventată şi patronată de zei. La egipteni, zeul *Thot (Dhoute, Teuth, Thouth), considerat* „*Limba lui Ptah*" (expresie verbală «*logos*» prin acre Ptah înfăptuieşte existențial universul) a inventat pentru oameni vorbirea articulată. Secretar şi contabil al zeilor, scribul zeului *Re,*

patron al scribilor şi bibliotecarilor, zeul *Thot* a scris (potrivit mitologiei egiptene) «*CARTEA MAGIEI*» formată din 24 de tomuri în care era încorporată întreaga ştiinţă: istorie, matematică, astronomie, medicină, drept, diverse ramuri ale unor gramatici: «*Theuth a înţeles că între litere este o relaţie unitară, care conduce la o altă unitate. Această relaţie Theuth aa numit-o gramatică*».[3] Să se fi pierdut această lucrare? Sau poate cineva are interesul ca aceste cunoştinţe să nu fie cunoscute de marele public. «*Seshat*» (sora sau soţia zeului Thot), numită «*Stăpâna cărţilor*», patrona arta scrisului (caligrafia) şi a multiplicării scrisului (editare).

În depărtata Indie, scrierea s-a făcut în vechea sanscrită vedică ce avea un caracter sacru şi tainic. Sanscrita propriu-zisă este o limbă savantă, cunoscută şi astăzi de o parte a intelectualităţii indiene. Învăţătura vedică şi upanişadică era tainică, secretă, strict iniţiatică şi se făcea pe cale orală (de la «*guru*» 'Învăţător' la discipol) fără a fi divulgată neiniţiaţilor. De altfel, în*Chandogya Upanisad* se menţiona: «*Această învăţătură despre BRAHMA s-o comunice tata fiului său celui mai vârstnic sau numai unui elev îndrăgit, dar nu altcuiva, oricine ar fi acela, chiar dacă i-ar da tot pământul înconjurat de apă şi umplut cu comori*».

La vechii greci, zeul «*Hermes*» (lat. Hermes Trismegistus), cunoscător al semnelor divine, autor al unor cărţi iniţiatice sacre, hermatice (de care ulterior se ocupa hermeneutica) a inventat vorbirea articulată şi scrierea. Pentru informarea cititorilor, poate este bine să se cunoască: Hermes – *în citirea inversă* – Semre, iar cu alternanţa consonantică «n=r» devine «*SEMNE*» (hazard) !

La Roma, *Numai Pompilius*, al doilea rege legendar, cinstind-o pe muza *Tacita* 'Muta' (zeiţa tăcerii, a discreţiei şi a păstrării secretelor), a fost primul *pontifex roman* şi a scris 12 cărţi rituale. Depuse într-un sicriu identic cu al regelui, cărţile au fost arse de preotul Petilus. Nu se ştie cât este adevăr şi câtă fabulaţie există în relatările ajunse până la noi. Este posibil ca o parte din scrierile acestea să fi fost cunoscute de unii apropiaţi ai regelui-pontif.

Enigmatică a rămas şi scrierea la etrusci. Cercetătorul bulgar Hristo M. Donev aprecia: «*O originalitate şi mai redusă în ce priveşte scrierea au arătat-o etruscii. Toate textele lor se descifrează fără mari greutăţi, deoarece au fost pur şi simplu scrise cu litere greceşti; cu deosebirea, nu de mare importanţă, că sunt scrise aproape fără excepţie de la dreapta la stânga, ceea ce se explică prin împrumutarea lor de la greci într-o perioadă arhaică, când nici pentru greci direcţia nu era fixată. Dificultatea cea mare în descifrarea textelor etrusce constă, după cum se ştie, nu în citire, ci în aflarea sensului lor*».[4] Toate încercările de descifrare a scrierilor etrusce au eşuat. Scrierea etruscă va fi descifrată doar atunci când vor fi atribuite valori fonetice reale semnelor grafice !

Într-o lumină nefavorabilă este şi scrierea tracică. Limba traco-daco-getă este necunoscută! Oare? Cât despre scriere, mare parte dintre cercetători nu recunosc că ar fi existat o asemenea scriere, iar alţi cercetători s-au situat pe poziţia unor fabulaţii neverosimile privind atât limba cât şi scrierea traco-daco-geţilor. O viziunea realistă faţă de această scriere a avut-o bulgarul Hristo M. Danov: «*Tracii au luat direct alfabetul grec (mai exact cel attico-ionic) din perioada clasică şi după cât se pare l-au folosit pentru scrierea tuturor textelor în limba tracă, cele care au ajuns până la noi*».[5] Pentru a reuşi descifrarea puţinelor izvoare istorice scrise în limba tracilor, cercetătorii trebuie să pornească de la ipoteza că limba tracilor este urmaşa limbii pelasge, străvechea valacă.

Fără a mai insista asupra altor exemple, din cele expuse se constată că apariţia scrierii a fost determinată de necesităţi magico-religioase, dar şi de nevoi practice.

Scrierea profană, demotică, populară se baza pe limba populară vorbită de oamenii unor ţinuturi. Era cunoscută de scribi, nobili, parte din negustori şi meşteşugari.

Scrierea magico-religioasă, considerată o revelaţie a zeilor, era tainică legată de unele ritualuri religioase şi era destinată nu atât oamenilor, cât mai ales zeilor. S-ar putea să fi existat o aşa-zisă «*limbă a zeilor*» necunoscută oamenilor de rând, ci numai iniţiaţilor, limbă a cărei scriere era bine tăinuită şi cunoscută în mod gradat pe diverse trepte de iniţiere. Care este «*limba zeilor*». Parte din scriitorii antici au susţinut că limba pelasgă a fost limba zeilor. Cunoscând că limba pelasgă este străvechea valacă, cercetătorilor le este în măsură să descopere această limbă.

La multe neamuri au fost folosite mai multe limbi, una populară şi alta cultă. În Evul Mediu, în occidentul european, limba latină a fost limba administraţiei şi a creştinismului catolic, iar oamenii de rând au vorbit o limbă populară. Dacă limba latină era limba cunoscută de funcţionari şi preoţi, limbile populare arareori erau consemnate

în scris. În Afganistan, persana este vorbită în oraşele comerciale, iar araba este limba ştiinţifică.

Adeseori, limbile scrise erau limbi artificiale cunoscute de un număr limitat de iniţiaţi, după cum există şi posibilitatea codificării unor texte, ceea ce a făcut ca multe izvoare scriptice să fie nediscifrate (cazul zecilor de inscripţii etrusce şi a câtorva aşa-zise trace nedescifrate).

De la apariţie şi până astăzi, scrierea, atât cea pictografică, dar mai ales cea alfabetică, alături de caracterul benefic de transmitere a literaturii, ştiinţei, a diverselor cunoştinţe, a avut şi o parte tainică pentru a transmite mesaje codificate folosite cu deosebire în spionaj şi diplomaţie. Nu insistăm asupra celor din urmă, doar semnalăm aportul abatelui Jean de Heidenberg (1463–1516), cunoscut sub numele de Trithéme, care a încercat să transforme ştiinţa scrierii într-o artă.

În opera sa «*Stenografie*» (iniţial în 8 volume), abatele Trithéme a reuşit să facă «*descoperiri extraordinare*», după cum însuşi mărturiseşte: «*Pot să asigur că această operă prin care instruiesc asupra unor taine şi mistere puţin cunoscute va părea tuturor mai abitir ignoranţilor, conţinătoare de* 'idei supraomeneşti', uimitoare şi incredibile, dat fiind că înaintea mea nimeni n-a scris, n-a vorbit despre ele niciodată. Cartea dintâi cuprinde şi arată mai mult de o sută de feluri de a scrie în mod secret şi fără nicio suspiciune, tot ce-ţi trece prin cap, şi asta în ori ce fel de limbă cunoscută, căci nimeni nu va bănui conţinutul, aceasta fără metateză ori transpoziţie de litere şi de asemenea fără nicio teamă sau îndoială că secretul ar putea fi vreodată cunoscut de altcineva decât de acela pe care l-aş fi învăţat această taină după metode cabalistice sau de acela căruia ucenicul meu i-ar fi transmis-o tot după metoda cabalistica. Cum toate cuvintele şi expresiile întrebuinţate sunt simple şi familiare, neatârnând niciun fel de suspiciune, nu va exista nimeni, oricât de experimentat, care să-mi descopere secretul prin propriile-i puteri, lucruri ce va părea tuturor de mirare, iar neştiutorilor cu neputinţă. În cea de-a doua carte, voi trata despre lucruri şi mai minunate, cum ar fi unele mijloace cărora pot, într-un fel sigur, să-mi impun voinţa oricărui va pricepe tâlcul ştiinţei mele, oricât de departe ar fi el, chiar şi în mai mult de o sută de leghe de mine şi asta fără să pot fi bănuit ca aş fi întrebuinţat cine ştie ce semne, figuri sau caractere, iar dacă mă servesc de un mesager şi el ar fi prins pe drum, nicio rugăminte, ameninţare sau făgăduială, nici chiar violenţa nu-l vor putea constrânge să-mi dezvăluie taina, căci el nu va şti nimic despre ea; şi de aceea nimeni, oricât de dibaci, nu o va putea afla. Şi toate acestea, de altminteri, sunt oricând în putinţa mea, la bunul meu plac şi le pot face fără niciun mesager şi niciun ajutor, chiar cu un prizonier închis într-o văgăună şi păzit cu străşnicie».[6]

Câtă putere poate avea cuvântul ?

Manuscrisul complet al lucrării «*STENOGRAFIE*» a fost ars la ordinul contelui palatin, electorul Philippe al II-lea care fusese speriat de conţinutul său. Totuşi, în anul 1610, parţial, lucrarea a fost publicată în ediţia lui Mathias Becker şi republicată în anul 1621. Deşi originalul a fost distrus, este de presupus că autorul şi cei apropiaţi lui dispuneau de codificări extraordinare. Cine ştie pe ce căi s-ar fi putut transmite şi altora!

ANUNȚ

DACIA REVIVAL INTERNATIONAL SOCIETY

21-26 Broadway, New York, NY 11106, USA
Phone (718)932 – 1700 or 031 8106172
Fax (718) 728 – 7635
E-mail - regalion2008@gmail.com;
website www.dacia.org

Stimate doamne şi stimați domni

Avem deosebita onoare de a vă invita să participați cu lucrări științifice la cea de-a IX-a ediție a Congresului internațional de Dacologie, **Regalian 2008,** care va avea loc în data de 20 iunie 2008, în Sala Mare a Teatrului Odeon, din Calea Victoriei 40-42, Bucureşti.

Aşa cum v-am obişnuit în edițiile anterioare ale congreselor noastre, sesiunile şi programele asociate congresului, vor acoperi multiple aspecte ale istoriei Daciei. Aceste oportunități de schimb intelectual vor marca stadiul actual al cercetărilor şi vor sugera direcțiile viitoare oferind

atât cercetătorilor consacrați cât şi celor mai tineri un forum ştiințific de înalt nivel pentru lucrările prezentate.

Spre deosebire de edițiile trecute, anul acesta durata congresului va fi mai scurtă cu o zi iar lucrările vor fi selectate mai riguros de un juriu format din personalități de marcă ale istoriei româneşti precum Dr. Viorica Enăchiuc, conf.univ. G D Iscru , prof. Timotei Ursu.

Personalitatea marcantă căreia îi este dedicat acest congres este **Regalian** primul reunificator al Daciei

Lucrările prezentate la congres se vor axa în special pe subiectul principal, **„Regalian, 1750 de ani de la eliberarea Daciei de sub romani",** dar în limita spațiului disponibil vor fi acceptate şi alte lucrări care vor prezenta aspecte importante ale istoriei, culturii şi civilizației Daciei.

CONDIȚII DE PARTICIPARE

1. Lucrările trebuie să fie în esență originale şi nepublicate în prealabil.
2. Trebuie să completați un Formular de participare pe care îl găsiți la adresa www.dacia.org şi să-l trimiteți împreună cu rezumatul lucrării. De asemenea, este necesar să se precizeze următoarele: numele şi prenumele autorului, instituția cu care este afiliat, adresa completă, numărul de telefon şi fax precum şi adresa e-mail.
3. Fiecare participant va trimite lucrarea care urmează a fi prezentată, însoțită de un rezumat.
4. Rezumatul trebuie redactat conform indicațiilor din ghid, nu trebuie să conțină mai mult de 300 de cuvinte şi trebuie să indice clar conținutul materialului principal, metodologia şi concluziile.
5. Atât rezumatele cât şi lucrările trimise vor fi pe suport electronic, iar dacă vor fi trimise prin poştă vor fi obligatoriu însoțite de copia pe CD sau pe dischetă. Apelând la înțelegerea dumneavoastră, vă anunțăm că orice lucrare sau rezumat care nu va fi însoțit şi de varianta electronică, va fi automat eliminat fără a fi citit.
6. Lucrările pot ocupa un spațiu de maxim 10 pagini scris în TIMES NEW ROMAN, mărime 14, iar citirea lor nu trebuie să depăşească 15 minute.
7. Lucrările însoțite obligatoriu de rezumate vor fi trimise fie via e-mail la adresa regalion2008@gmail.com , fie prin poştă cu formatul electronic corespunzător, pe adresa **Dacia Revival International Str. Cerceluş nr. 71 Sector 3, Bucureşti, în atenția domnului Andrei Bănică.**
8. Data limită de primire a lucrărilor va fi 25 mai, după această dată orice lucrare fiind refuzată.
9. Ca şi în anii precedenți, nu există nicio taxă de participare la congres. Locurile din acest an fiind limitate la 300, accesul în sală se va face începând cu lectorii care vor prezenta lucrări, cu posesorii de invitații, iar restul de locuri neocupate vor fi completate în ordinea înregistrării.
10. Pentru informații suplimentare puteți obține informații la numărul de telefon 0726113151 sau de pe site-ul fundației www.dacia.org

Vă mulțumim şi vă aşteptăm la cel de-al IX-lea **Congres Internațional de Dacologie – „Regalian 2008"**.

Andrei Bănică
Directorul Comitetului de Organizare

Vin dacii!!!

de Vladimir BRILINSKY

După 2.000 de ani, romanii şi dacii s-au înfruntat din nou la Costeşti şi Ulpia Traiana, într-o îndrăzneață reconstituire a asociației clujene Terra Dacica Aeterna.

Asociația Terra Dacica Aeterna a luat ființă acum 2 ani având ca inițiatori trei reprezentanți ai elitei intelectuale clujene. Cristian Roman, doctor în arheologie la Muzeul Național de Istorie al Transilvaniei, Paul Cheptea, conferențiar universitar la Academia de Arte ”Ion Andreescu” şi Dorin Alicu, profesor doctor în cadrul aceluiaşi muzeu clujean de istorie, sunt cei care au dat viață unei inițiative venite din dorința de a da istoriei o fațetă mai apropiată de publicul larg. O fațetă care să atragă spre studiul şi înțelegerea istoriei categorii cât mai diferite de oameni. Au ales să readucă în actualitate o frescă a ceea ce se petrecea acum 1900 de ani în Dacia, când paşnicul şi în acelaşi timp viteazul popor dac a fost cotropit de legiunile romane. Un episod scurt al istoriei poporului român un episod care s-a derulat pe parcursul a mai puțin de 200 de ani, dar important prin dramatismul şi consecințele devastatoare pe care războaiele de cotropire romane le-au avut asupra evoluției ulterioare a poporului autohton dac. Meritul incontestabil al acestei întreprinderi clujene este acela că spre deosebire de alte acțiuni care au readus în actualitate mai mult sau mai puțin pregnant acest episod al istoriei noastre, aici se constată copios lipsa acelei tradiționale rigidități induse de dogmele istorice, precum şi o permanentă şi eficientă deschidere spre un dialog onest. Drumul până la momentul de față nu a fost tocmai uşor pentru echipa care s-a închegat în jurul celor trei entuziaşti. Reproducerea costumelor, a accesoriilor şi a armelor din acea perioadă a necesitat pe lângă un studiu îndelungat şi minuțios al tuturor surselor rămase, cheltuieli materiale serioase, precum şi foarte mult timp alocat acestor acțiuni.

Specialiştii în arheologie experimentală spun că un costum de centurion roman, spre exemplu, format dintr-o cască, armură din inele, pantaloni din lână, apărători de gambă şi sandale costă în jur de 2.000 de euro, iar confecționarea lui poate să dureze până la un an şi jumătate.

Salutul dacilor

De 2000 de ani dacii

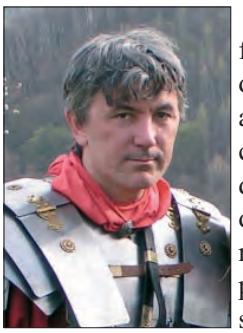

”Este păcat că nu mai avem meşteri, nici fierari, nici pielari care să confecţioneze astfel de costume. Cei pasionaţi de istoria romanilor şi a dacilor nu au încotro decât să îşi facă singuri costumele. Cele ale romanilor sunt însă mai greu de realizat, motiv pentru care sunt şi mai scumpe decât cele ale dacilor. Şi la acţiunea de astăzi, numărul dacilor este de 12, iar al romanilor de patru, tot din acelaşi motiv. Costumele dacilor sunt mai uşor de confecţionat şi totodată mai aproape de sufletele noastre. De aceea totdeauna dacii vor fi şi mai numeroşi şi mai de temut decât romanii. Ei sunt şi vor rămâne pentru totdeauna nişte învingători chiar dacă acum 1900 de ani romanii au fost cei care au învins.”, a explicat conf. univ. **Paul Cheptea** inimos iniţiator al acestei acţiuni.

Cu ocazia celui de-al IV-lea “Congres Internaţional de politici edilitare in Imperiul Roman”, de la Deva, Asociaţia Terra Dacica Aeterna a fost invitată sa susţină doua reprezentaţii, una la Ulpia, alta la Costeşti, în faţa specialiştilor din România, Elveţia, Polonia, Germania, Italia si Ucraina, dar si în faţa localnicilor. Clujenii s-au prezentat cu 14 dintre membrii săi, din care patru cu echipament militar roman, şapte cu echipament dacic si unul cu echipament de războinic germanic. Acestora li s-a adăugat şi reprezentantul fundaţiei Dacia Revival costumat fireşte, în dac dar fără arme în dotare, ci cu un toiag, amintind de unul din accesoriile lui Deceneu. La Costeşti, romanii au încercat să răpească o femeie „dacă”, dar au fost împiedicaţi

Andrada

Bătălia de la Costeşti

de luptătorii daci si doborâți de aceştia. La Ulpia s-a recreat o zi de luptă în amfiteatrul unui oraş roman, între daci şi romani. De asemenea, s-au făcut demonstrații de tras cu arcul (copiii din public fiind apoi şi ei antrenați în spectacol), reprezentația fiind încheiată de doi călăreți daci, care şi-au etalat măiestria în a doborî diverse ținte, din șa. Despre atmosfera de la Costeşti şi Ulpia Traiana fotografiile vorbesc de la sine, iar manifestarea a fost catalogată unanim, drept o reuşită.

Roman îngenunchiat

„Am fost încântați de primirea pe care ne-au făcut-o organizatorii congresului şi de reacțiile invitaților la această manifestare. Atenția primită din partea acestora ne bucură, cu atât mai mult cu cât vine din partea unor specialişti în istorie si arheologie. Ne-a impresionat totodată şi bucuria stârnită în rândul localnicilor, al copiilor mai ales, la vederea costumelor dacice si romane sau a spectacolului susținut de noi. Este o primă dovadă că eforturile asociației de a reconstitui echipamentele dacice si romane nu au fost în van şi că putem să contribuim, câtuşi de puțin, la formarea unei imagini reale, concrete, despre ce a fost lumea dacică si romană", a declarat președintele Terra Dacica Aeterna, arheolog dr. **Cristian Roman**.

Suflet al acestei acțiuni, şi promotor al istoriei adevărate, profesorul dr. **Dorin Alicu** remarca particularitățile acestui proiect de reconstituire istorică. „Ceea ce face deosebită asociația din Cluj față de altele asemănătoare din Europa sau SUA este faptul că promovează nu doar viața militară a dacilor şi a romanilor, ci şi cea civilă. Dorim să reconstituim un sat dacic, cu tradițiile şi obiceiurile pe care le cunoaştem până în prezent pentru a demonstra cât mai plastic şi mai corect în acelaşi timp atmosfera acelor vremi. Sperăm să obținem un succes tocmai prin aceste deosebiri. Doar suntem urmaşii unui popor care nu a stat niciodată în lanțuri, a unui popor căruia Domițian îi plătea tribut şi în fața căruia Fuscus a stat în genunchi. Aceasta este istoria noastră cea adevărată pe care vrem să o înfățişăm publicului, fără a mai fi nevoiți să aducem pentru festivități costumați romani din țara vecină ".

Bucuria victoriei

Originea dacă a poporului român

Mariana TERRA

REGALIAN

Oameni buni, a fost odată
O țară mult adorată
Cu daci mândri, pricepuți
În războaie ne-ntrecuți.

Țara Zeilor e-o țară
Plămădită cu migală
De daci harnici, creatori
Şi de glie iubitori.

Moşteneşte munți de piatră
Care falnici se arată
Dunărea şopteşte-n soare
Cântece nemuritoare.

Şi-undeva, în munți de piatră,
O cetate-şi are vatră
Şi-n cetate-un mândru rege
O oştire va să-nchege

Fiindcă duşmani sunt o mie
Ce râvnesc scumpa-i moşie.
Regalian, regele-aşteaptă
Să vină clipa cea dreaptă

Şi să-şi apere pământul
Cum i-a fost dat de Prea-Sfântul,
Căci Zalmoxis, zeul-soare,
Inimii e-ncurajare.

De la Decebal cel Mare
A-nvățat să fie tare,
A-nvățat să prețuiască
Țara Zeilor cerească.

Regalian e-un rege care
Se înscrie-n neuitare.
De e mic sau de e mare,
E al nostru şi ne doare

Că nu e băgat în seamă.
Oare cui îi este teamă?
Cine vrea să ocolească
O istorie zeiască?

Noi, acum, cinstim solia
Ce ne-aduce-n piept mândria,
Căci Regalian trăieşte
Şi istoria-ntregeşte.

FUNDAȚIA PENTRU CERCETAREA ISTORIEI DACIEI
DACIA REVIVAL INTERNATIONAL SOCIETY

Președinte – dr. Napoleon Săvescu
21–26 Broadway, New York 11106 USA
tel. 718 932 1700, 031 810 6172
fax 718 728 7635
e-mail: nsavescu@nyc.rr.com

Filiala București
Ilie Enciu
Str. Arbustului, nr. 2D
Sect. 2, București
tel./fax 021 2401218

Filiala Tulcea-Geția Minor
Nicolae Nicolae
Str. Florilor, nr. 35-37
Tulcea
tel. 0729 011003

Filiala Reghin
Ioana Crișan
Str. Rodnei, bl. 7, ap. 6
tel. 0265 511544
e-mail: ioana788@gmail.com

Filiala Transilvania-Banat
Vladimir Brilinsky
Str. Carpați, nr. 12, bl. F, ap. 11, Deva
tel./fax 0254 223853
e-mail: malus_dacus@yahoo.com

AL IX-LEA CONGRES INTERNAȚIONAL DE DACOLOGIE

REGALIAN 2008

BUCUREȘTI 20 IUNIE

SALA TEATRULUI ODEON

© harta Ion Pachia Tatomirescu

Preț 1,5 lei
Pentru străinătate: 1.5 USD